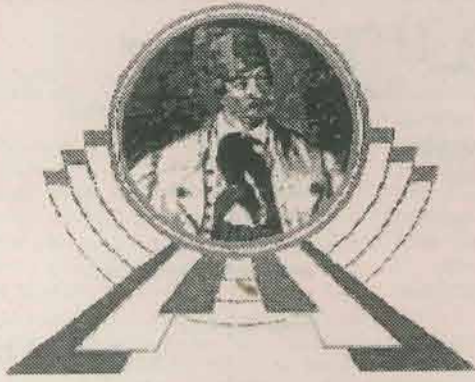


1848

# 150 de ani de la Revoluția Română din Transilvania

1998



„Unicul dor al vieții mele este să-mi văd națiunea fericită” (Avram Iancu)

Numărul 2 (10), 1998

# Iancule Mare

Publicație editată de Societatea „Avram Iancu” din România

## Acei vrednici bărbați, făuritori de istorie românească modernă...

Veacul al XIX-lea a adus pentru multe dintre neamurile Europei, o demult așteptată schimbare a învechitelor rânduieli, deschizând drumul spre o dezvoltare firească, pe baze democratice, sub generoasa deviză: „libertate, egalitate, fraternitate...”

Pornit din vestul bătrânului continent, valul revoluțiilor s-a rostogolit cu repeziune, atingând și Țările Române, unde terenul era propice schimbării în urma ascuțitelor răbufniri populare de la 1784 și de la 1821...

Situația românilor din Transilvania devenise de nesuportat, cruntei nedreptăți sociale asociindu-i-se aici și o tot mai apăsătoare nedreptate națională... Așa se face că revoluția a avut în Transilvania implicații mai profunde decât în principatele surori, Moldova și Valahia. Și chiar dacă reușita Revoluției Române din Transilvania n-a fost deplină, implicațiile și ecurile ei au fost considerabile. Faptul a fost posibil prin participarea la actul revoluționar a unor personalități de mare forță, care au organizat și condus cu înțelepciune și ingeniozitate masele spre atingerea marilor lor idealuri...

Este greu de imaginat ce ar fi însemnat Revoluția Română din Transilvania fără Avram Iancu, fără prefectii și tribunii lui sau fără strălucii reprezentanți ai Școlii Ardelene, fără toți acei ce au urmat chemarea sacră de așezare a rânduielilor nației în matca lor firească...

Sigur, este greu de stabilit o ierarhie a celor mai importanți conducători ai revoluției transilvane care, fiecare în parte, s-a acoperit de glorie, acolo unde a acționat, împreună transformând sfântul teritoriu al Munților Apuseni într-o cetate de neînfrânt. Deasupra tuturor vrednicilor bărbați care au scris nepieritoare pagini de eroism, pagini de istorie românească modernă, s-a ridicat, ca nimani altul, Crașorul Munților, Avram Iancu, apreciat deopotrivă de cei pe care i-a condus în luptă, de istoricii contemporani și de cei de mai târziu, drept reprezentantul cel mai de seamă al Revoluției Române Transilvane...

Avram Iancu a avut înțelepciunea și răbdarea de a acționa pentru satisfacerea revendicărilor firești ale românilor săi, folosindu-se de argumente umanitare și filosofice, preluate de la strălucii reprezentanți ai Școlii Ardelene, de la Gheorghe Șincai, Petru Maior, Gheorghe Lazăr, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Aron Pumnul... Atunci când argumentele înțelepciunii nu au dat roade, Avram Iancu a devenit luptătorul dărz și neînfricat, apelând la argumentul armelor, a lăncii și a tunurilor de cireș, dovedind calități de conducător și de strateg ieșite din comun...

(continuare în pag. 2)

Conf. dr. Emil LUCA,  
Vicepreședinte al Societății „Avram Iancu” din România

## Epoca luptelor naționale

„Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sunt optsprezece veacuri de trude, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși!”  
N. Bălcescu

Revoluția din 1848, desfășurată în aproape întreaga Europă în anii 1848 - 1849, pe fondul greii situații economice a antrenat largi păături sociale. Revoluția din Franța a exercitat o puternică influență asupra desfășurării ulterioare a revoluției în numeroase țări europene.

În revoluția română din 1848 - pe întregul spațiu românesc, idealul național s-a afirmat ca o aspirație și ca o necesitate vitală, care a cuprins toate straturile sociale.

În Transilvania problemele eliberării sociale s-au împletit cu cele ale eliberării naționale datorită situației de inferioritate în care erau ținuți românii, care constituiau majoritatea populației.

Nu era de mirare dacă marile mișcări din Europă, atât cele culturale, cât și cele politice, răsună și la Blaj. Situația cere oameni de jertfă deplină, bărbați în floarea vârstei, care se frământă de idealuri și trebuie să fie ostași ai unui crez de mântuire. Sigur, Blajul, cu proaspetele lui legături cu Apusul, era în situația norocoasă să întreprindă ceva pentru neamul cu dureri multe și cu speranțe puține. Câmpia de la Blaj devine loc de cea dintâi și cea mai strălucită adunare națională românească.

Într-o zi frumoasă și senină de mai, când văzduhul și pământul sunt pline de haruri cerești, când aerul e o mireasmă trezitoare de nădejdi pe câmpul din marginea Târnavei, iobăgimea românească ceruse lui Dumnezeu să coboare din ceruri libertatea asupra unui neam nenorocit, pentru a primi solia de libertate și chemare la luptă, prin care ea se întărește și rămâne. Românii au fost la unison cu toate popoarele europene în marșul spre revoluție.

Ardealul românesc încotro putea să privească decât spre orașelul de la Târnave, unde se găseau cele mai multe minți luminate adunate la un loc și deplină cheazăie a simțirii românești? Cărturarii iluminați transilvăneni - S. Micu, Gh. Șincai, Petru Maior, Molnar Piariu, I. Budai-Deleanu, Vasile Aron, Ioan Barac, dr. Vasile Pop, Ioan Maiorescu, Simion Bărnuțiu, Andrei Mureșanu, Aron Pumnul, Axente Sever, Papiu Ilarian, Vasile Bumbac, Aron și Nicolae Densușianu, Timotei Cipariu, I. Drăgescu, Gavril Munteanu, Gh. Barițiu și atâția alții ca aceștia au pregătit ideologic politica revoluționară pentru unire.

(continuare în pag. 2)

Col.(r) Vasile CRISTEA,  
Secretar general al Societății „Avram Iancu” din România

## Reculegere în fața istoriei

Se împlinesc 150 de ani de la Revoluția română din 1848, parte componentă a revoluțiilor care zguduiau Europa acelor timpuri și gândurile noastre se întorc cu mândrie, recunoștință și evlavie către acele nume de rezonanță ale frunzașilor ei, ale acelei generații de bărbați luminați și curajoși precum și către acei eroi anonimi care după puteri au luptat pentru idealurile revoluției, iar jertfa supremă a unora dintre ei a înroșit din nou gila străbună.

În conștiința românilor ardeleni mândria și recunoștința nu pot fi despărțite de amintirea dureroasă a acestei impresionante jertfe de peste 40.000 de români.

Istoria avea să îndreptățească această jertfă împlinindu-se, la 1 Decembrie 1918, visul de-a alcătui pentru eternitate o singură națiune de sine stătătoare, împreună cu frații lor de dincolo de Carpați.

Este un miracol cum în acele condiții grele intelectualitatea românească a știut și a reușit să mobilizeze mase impresionante de oameni la Izlaz cât și la cele trei adunări de la Blaj. Participarea masivă a maselor populare la Revoluție se explică prin dorința fierbinte de libertate și nevoia de emancipare națională și socială.

„Pretențiile noastre sunt sfinte, pre cât de sfântă e dreptatea. Noi suntem gata a le apăra cu orice preț...” rostea Avram Iancu la tribuna adunării de la Blaj din 21 septembrie 1848.

În Ardealul aflat sub dominația austro-ungară, în care românii majoritari ajunseseră să aibă doar statutul de toleranți numai până la bunul plac al cetățenilor țării, din rândul cărora evident, fuseseră excluși, lupta lor pentru păstrarea ființei naționale devenea o problemă de supraviețuire, de aceea ea și-a lăsat amprenta specifică asupra desfășurării revoluției în Transilvania. Era și firesc să se întâmple așa atâtea vremuri cât un frunzaș al revoluției maghiare, precum orgoliosul Kossuth, răspundea sârbilor oprimați ca și noi de același imperiu și care contestau și ei ideea „Ungariei unei singure națiuni” că el, Kossuth, „niciodată, dar niciodată sub sfânta coroană maghiară” nu va recunoaște altă națiune sau altă naționalitate decât cea maghiară.

Tocmai acest definitiv aspect național îl evidențiază Simion Bărnuțiu, de față fiind și unii dintre marcanții revoluționari români de peste Carpați, printre care și viitorul Domn al Principatelor Unite - Alexandru Ioan Cuza - în programatica cuvântare ținută

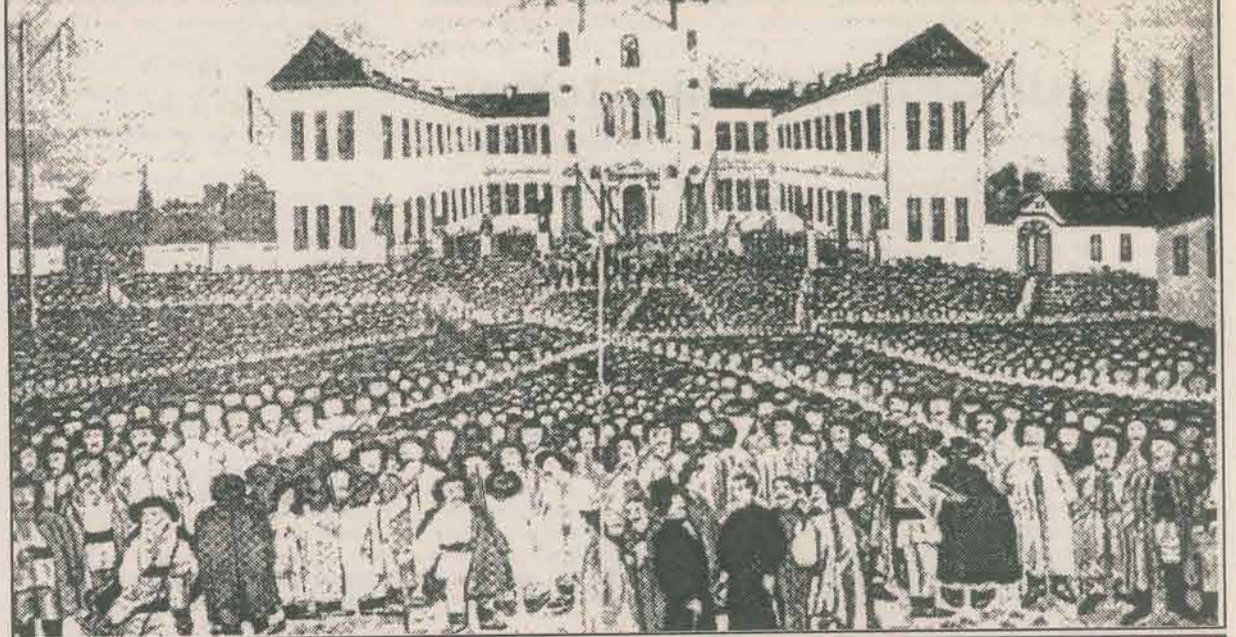
în Catedrala din Blaj cu o zi înainte de „Adunarea generală a națiunii române din Transilvania” din 3/15 mai 1848 de pe câmpia care se va numi „Câmpia Libertății”: „Naționalitatea - sublinia ilustrul cărturar - e îndemnul cel mai puternic spre lucrare pentru fericirea genului omenesc; pe care nu-l trage inima a lucra nici pentru a națiunii sale glorie și fericire, acela nu e decât un egoist pierdut pentru umanitate, de care e păcat că l-a împodobit natura cu forma de om. Naționalitatea e libertatea noastră cea din urmă și limanul mântuirii noastre viitoare...”

Bărnuțiu se împotrivesc, astfel, hotărât, încercărilor de dislocare a poporului român din milenara sa matrice, dat fiind faptul că - după inspirata remarcă a lui David Prodan - „Transilvania e Dacia Romană, rădăcina, inima neamului nostru daco-roman, care l-a definit, care a iradiat, crescut prin descălecări, până la a cuprinde treptat în totalitatea lui pământul și neamul românesc”.

(Continuare în pag. 2)

Ing. Constantin SICOE,  
Președinte al Societății  
„Avram Iancu” din România

### Adunarea Națională de la Blaj, 15-17 mai 1848



## Adunarea Națională de la Blaj

- prima zi a libertății noastre politice -

Blajul a devenit, începând din secolul al XVIII-lea, un centru național românesc de primă mărime. Stabilirea aici a reședinței Episcopului Bisericii Române Unite cu Roma Greco-Catolice a condus la formarea unui foarte important centru școlar și cultural, datorită instituțiilor de învățământ remarcabile create aici. Cele două componente au contribuit ca, în secolul al XIX-lea, Blajul să investească și calitatea de centru politic, prin cele trei adunări naționale de la 1848, iar mai apoi prin Pronunciamentul de la Blaj din 1868, cât și prin marile manifestații naționale,

între care adunarea generală a Astei din 1911. Coordonatele spirituală, culturală și politică au așezat Blajul, în mod justificat, legitim și definitiv în rândul centrelor istorice care ilustrează cel mai pregnant redesteptarea și afirmarea noastră națională.

Referindu-se la rațiunea convocării Adunării Naționale, Aron Pumnul arăta: „Românii n-au avut drepturile ce i se cuvin unui neam (...). Aceste drepturi ce i s-au cuvenit demult, acum ni le dă curgerea vremii”. Dar acestea nu vor fi puse românilor în brațe

fără voia lor, ci „trebuie să ni le câștigăm noi pe calea legii, prin cerere”. Cine le va cere însă? Nici episcopii și nici o altă persoană nu au împuțemicirea de a vorbi în numele națiunii române. Întrucât românii nu au deputați în Dietă, se impune ca populația românească să facă demersurile necesare, ceea ce nu se poate realiza decât adunându-se într-un loc pentru a se consfățui.

(continuare în pag. 3)

Prof. univ. dr. Ioan Silviu NISTOR

## Țara Moților - focar nestins în lupta pentru libertate, egalitate socială și demnitate națională

Locuitorii ai regiunilor Munților Apuseni din vremuri îndepărtate, fapt confirmat în documente istorice, moși și-au păstrat neschimbate portul, tradițiile și obiceiurile, au luptat cu înverșunare pentru apărarea ființei lor naționale. În literatura istorică aria de răspândire a moților este controversată. După unii, moșii adevărați sunt numai locuitorii celor 14 - 16 sate din jurul Abrudului și Câmpenilor. Pe ape mai jos ar fi așezați „jopii”, iar la poalele munților, „mocanii”. Unii istorici (Silviu Dragomir, Ștefan Pascu) largesc sfera de cuprindere a populației moștești, incluzând în ea toate aceste trei categorii. Prin moși se înțelegea întreaga populație românească din zona Munților Apuseni, circa 2 milioane de oameni, iar prin „Țara Moților” înțelegem această zonă cuprinsă între Mureș, Arieș, comunicația Cluj-Huedin-Oradea, Beiuș, Brad, Munții Zarandului.

În anii 1848 - 1849, Munții Apuseni erau o zonă revoluționară de neînvincibilă participării la lupta de eliberare socială și națională a maselor largi ale țărănimii, micilor meseriași și negustorimii, lucrătorilor de la minele de aur și a altor pături asuprite. Toate aceste categorii sociale au format în 1848 un bloc politic, social, militar unitar, hotărât să transpună în viață un larg program de reforme, în care elementele de caracter social și național nu puteau fi rupte unele de altele. Printre acestea, la loc de frunte se numărau abolirea completă a iobăgiei.

În zona Munților Apuseni, aspirațiile de eliberare socială și națională, de afirmare a ființei și demnității poporului român, s-au tradus, în anii revoluției de la 1848 - 1849, prin acțiuni insistente și hotărâte. Populația românească din prefecturile lui Avram Iancu, Ioan Buteanu și Simion Balint, în frunte cu prefectii și tribunii lor, au impus limba română în administrație și justiție, căutând să rezolve radical problema țărănească. Consecvent principiilor burghezo-democratice înscrise în programul din 3-15 mai 1848 de la Blaj de pe Câmpia Libertății, Avram Iancu a trecut la organizarea prefecturii sale ca țară românească, exemplul său fiind urmat de Ioan Buteanu în Zarand, Simion Balint în prefectura de pe Valea Arieșului și Petru Dobra la Zlatna. La aceste acțiuni s-a atașat și populația românească din zona de podiș și câmpie a Transilvaniei, sub conducerea lui Axente Sever, Florian Micaș, Alexandru Bătrâneanu, Constantin Roman Vivu, extensia atingând Țara Hațegului, Făgărașului, Brașov, Tg. Mureș, Bistrița, Dej, Jiboul, Sălaj, Oradea, Beiușul, Ineu și Aradul - zonă în care s-au constituit după regulile militare romane cele 15 legiuni (prefecturi) sub conducerea unică a lui Avram Iancu - care era numit „ghinăru”, adică generalul.

În prefectura lui Avram Iancu, de pildă, alegerea aparatului administrativ s-a făcut pe baza „sufragiului universal”. Organele comunale se alegeau prin votul universal. Potrivit dispozițiilor date de

Comitetul Național Român, care-și avea sediul la Sibiu, locuitorii satelor, indiferent de religie sau limbă, se constituiau în adunări care desemnau 12 reprezentanți care urmau să aleagă funcționarii superiori ai prefecturii.

În timpul revoluției, Avram Iancu a trecut la reorganizarea judecătorească, la constituirea instituțiilor de drept menite să consfințească și să apere cuceririle poporului. Noilor organe le reveneau, pe lângă atribuțiile de judecată și cele de natură administrativă, obștești și militare. Normele judiciare au fost stabilite pe baza tradițiilor existente încă în această zonă, a dreptului strămoșesc „jux valachicum” care a fost înlăturat prin privilegiile conferite de Unio Trium Nationum, la 1437 - 1438, pentru maghiari, secui și sași, care au fost privilegiați peste 430 de ani, în Transilvania. Printr-o proclamație dată de Avram Iancu la 4 martie 1849, adresată „Fraților români” aflăm că acesta a dispus, în prefectura sa, organizarea scaunelor sătești, ca prim organ de judecată, iar ca for de prim apel - magistratul din Câmpeni. În proclamație se arăta: „Fiecare dintre voi, dreptul să și-l caute mai întâi la scaunul sătesc, care numai singur în sat au putere a judeca părele fieș-căruia dacă nu s-a pute cumva destul cu judecata scaunului sătesc, atunci să mute pâra la magistratul ținutului Câmpeni”.

Locuitorii din Munții Apuseni considerau că ei au luptat pentru pământ, libertate și egalitate națională, împotriva dominației politice a marii nobilimi străine de neamul nostru ce a dormit prin privilegiul impuse și că procesul revoluționar de transformare a societății feudale început prin răscocala lui Horea, Cloșca și Crișan trebuia continuat și lărgit pentru ca poporul român din Transilvania să se bucure de drepturile convenite în țara ce-i aparține. Autoritățile imperiale instaurate imediat după înfrângerea revoluției de la 1848 - 1849 nu se arătau, însă, dispuse să dea curs unor asemenea deziderate, căutând să tergiverseze luarea unor măsuri, deși în timpul revoluției au promis românilor că le fac o seamă de concesii de ordin social și național.

Înăbușirea în sânge a răscocalei conduse de Horea, Cloșca și Crișan și a revoluției de la 1848 - 1849 n-au putut înfrânge hotărârea românilor ardeleni de a-și câștiga libertatea și drepturile uzurpate, de a-și făuri o viață demnă de originea și trecutul său glorios, de numărul mare pe care îl reprezentau în această parte a continentului european. Deceniile care au urmat revoluției de la 1848 - 1849 au fost puternic marcate de acțiunile conștiente, convergente, desfășurate în diferite colțuri ale principatului, atât de țărănimia care nu mai voia să suporte împilarea grofilor și domnitorii de pământ, cât și de către reprezentanții ei luminați, de către elemente înaintate, intelectuali-patrioți care, într-un efort colectiv, susținut, au urmărit cucerirea unor drepturi și libertăți democratice pentru

poporul român, recunoașterea națiunii române ca națiune egală în drepturi cu celelalte naționalități din Imperiul Habsburgic.

Supplex Libellus Valachorum, din 1791, a fost cea mai elocventă dovadă a faptului că românii nu-și slăbiseră cătuși de puțin voința și capacitatea de rezistență, ci doar trecuseră la forme mai adecvate de luptă pentru atingerea aceluiași țeluri ca și în 1784.

Supplex-ul ca act reprezentativ, elaborat și adaptat realităților din Transilvania, unde românii - oamenii pământului - nu erau recunoscuți ca națiune cu drepturi egale, alături de unguri, sași și secui (în realitate, naționalități minoritare), ca program-document deschide o nouă etapă în mișcarea națională românească. Ideea de națiune română cu drepturi imprescriptibile asupra teritoriului său strămoșesc, care să-și organizeze viața în mod liber și nestingherit a fost exprimată clar și ea devine suportul acțiunilor politice și sociale în etapa următoare.

Mișcarea pentru emancipare socială și națională la noi dimensiuni prin Școala Ardeleană, ca și prin mișcarea și asociațiile culturale din Muntenia și Moldova. Cuvintele Dacia, Daco-Romania deveniseră un manifest în publicațiile istorice și literare ale epocii. O dominantă a noii ideologii, concretizată în ideea daco-românismului, era libertatea națională și unitatea politică a tuturor românilor.

În acest context, românii din Munții Apuseni care, în timpul Răscoalei de la 1784, jucaseră un rol de primă importanță și-au afirmat din nou capacitatea revoluționară la 1848 - 1849, spiritul intransigent, forța de acțiune pentru împlinirea mărețelor idealuri ale eliberării sociale și naționale a tuturor românilor. Au demonstrat-o din plin acțiunile hotărâte ale moților din Câmpeni, Bucium, Abrud, Sohodol, Zlatna, Sălcia, Mărișel, Baia de Arieș etc., eroica luptă și rezistența armată din timpul revoluției de la 1848 - 1849, vasta activitate de organizare politică de după înfrângerea revoluției, organizare al cărei excelent scut și instrument a constituit-o mișcarea culturală desfășurată sub egida Astei.

Semnificative, de asemenea, sunt contribuțiile moților la organizarea primelor partide politice naționale ale românilor ardeleni, precum și a mișcării socialiste și social-democrate, forțe care au realizat - în strânsă colaborare - Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia.

Col. Vasile TUTULA, vicepreședinte al Societății „Avram Iancu” din România

## Reculegere în fața istoriei

(urmăre din pag. 1)

Dacă Bărnăușii, temeinic documentat, se împotriveau agresivii cu forța spiritului, Avram Iancu, în fruntea Moților săi din cetatea naturală a Apusenilor, pe care Kossuth nu se sfa să-i numească în 1849 drept „tălhari” retrași în munți, după ce se conștinse de zădărnicia tentativelor de recunoaștere pașnică a drepturilor istorice ale poporului românesc din Transilvania de către revoluționarii maghiari, se văzu nevoit să aleagă forța armelor: Abrud, Câmpeni, Dealul Cerbilor, După-Piatra, Fântânele - iată doar câteva pagini glorioase ale îndârjitei rezistențe opuse de Moși săngeroșilor „pacificatori” deslănțuți... Mulți dintre tovarășii apropiați de luptă ai lui Iancu, tribuni și prefecți, sau alții plătă cu viața îndrăzneala împotrivirii lor ori pur și simplu vina de a fi fost dintr-un neam, cu el.

Adunând în inima sa întreaga

amărăciune a neîmplinirii speranțelor sale legate de promisiunile Curții de la Viena, înjosit și umilit de reprezentanții acesteia, băgat în toamnă anul 1852 în temnița la Alba Iulia și maltrătat, Iancu - „cel mai nenorocit mucenic pe care l-a avut neamul românesc din Ardeal” (Vasile Stoica, Suferințele românilor din Ardeal), avea să sfârșească tragic cel ce în zădărnici și scurta trecere prin această lume se lăsase mistuit de un unic „dor” - să-și vadă Națiunea sa fericită. Dar nu cu prețul anihilării altor nații.

Societatea cultural-patriotică din România purtând numele lui Avram Iancu nu are nici ea alt „dor”!

Constatăm, astăzi, cu îngrijorare, că la un veac și jumătate de la Marea Adunare de pe Câmpia Blajului, nației române i-au mai rămas, încă, multe de împlinit, din năzuințele cuprinse în programul revoluționarilor români de la 1848.

Ne exprimăm nădejdea că

societatea românească va cunoaște la acest sfârșit de veac și le mileniu mult visatele schimbări în mai bine, că nația română se va apropia și va cunoaște fericirea spre care năzuia cu atâta dor odinioară Craișorul Munților Apuseni, Avram Iancu.

Pentru ca cireșii în floare și clopotele bisericilor să nu se mai prefacă în tunuri, ea întinde mâna deopotrivă tuturor fiilor acestei țări, care îi doresc într-adevăr binele, chemându-i să lepede orgoliile și dăunătoarele ambiții personale sau partinice, să renunțe la mistificarea trecutului, la viziuni și fantasme care depășesc istoria, să conlucreze în deplină înțelegere pentru a făuri un viitor mai bun întregii Români.

Cinstind lucrarea înaintașilor de la 1848, cărora le datorăm atât de mult pe tărâmul afirmării noastre sociale și naționale, să nu ne istovim puterile în patimile clipei efemere, ci să ardem și să ne naștem iar și iar în flacăra purificatoare a iubirii de țară, cu convingerea neclintită că numai astfel vom dăinui împreună cu ea într-o Europă în continuă schimbare.

Corcheș, Nicolae Drăguț Corcheș, Ioan Gomboș, Vasile Fodor, Amos Frâncu, Ioan Mărgineanu, Ilie Măcelariu, Ioan Pușca, Eliseu Todoran...

Șirul iluștrilor bărbați fără de care Revoluția Română din Transilvania nu ar fi fost posibilă ar putea continua cu atâția alți tribuni și vicetribuni, cu fiecare luptător, indiferent de rangul lui, angrenat în învolburata înclăreare de-acum un veac și jumătate...

Mulți dintre ei au căzut în văltoarea luptelor sau în temnițe nedrepte... Cei care au supraviețuit revoluției au continuat să pregătească alte momente cu profunde semnificații pentru istoria neamului, și care aveau să fie încununete prin Actul de la 1 Decembrie 1918...

## Iancului

*Ai venit din rai  
și de la Gura Apelor  
În anii viforoși,  
ai aplecat gâdnul la greu  
și-ai socotit,  
că e păcat  
să-ți vezi poporul apăsât,  
să-l vezi cum toată ziua  
robotește,  
în mers pe drum  
singur vorbește...  
În loc de grâu,  
cărât în spate,  
mers în genunchi,*

*lacrimi curate...*

*Te-ai săturat și-ai  
încercat  
să răspândești lumină  
și dreptate.  
Dar, ce păcat,  
în lung și-n lat, pe unde  
ai cutreierat,  
ai întâlnit doar  
nedreptate și totuși  
tu,  
te-ai împăcat.*

Eugenia IGNAT

## Câmpeni - capitală a Țării Moților

Istoria localității se pierde în negura vremurilor. Prima atestare documentară cunoscută datează din 16 martie 1598, dar ca așezare omenească este mult mai veche decât dovedesc măturile istorice cunoscute ale orânduirii feudale.

Aici a existat dintotdeauna un vad de trecere și loc de popas în Valea Arieșului superior, unde se încrușiau ca și astăzi, drumurile din lungul râului cu cele din carmezișul lui. Un drum de interes comercial și militar străbătea localitatea, încă în epoca slavagistă, iar urmele de spălare a aurului din aluviuni, existente pe malurile Arieșului, dovedesc că localitatea era intens populată în epoca romană.

În perioada prefeudală și chiar mai târziu, documentele vorbesc de aceste teritorii ca fiind conduse de cneji și voievozi români. La sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui următor este atestat voievodul român Iacob. În aceste vremuri îndepărtate se pun bazele meșteșugurilor specifice zonei, de prelucrare a lemnului în obiecte de uz casnic (ciubere, cofe, putini etc.), pe care țărani le valorificau prin schimb în localitățile de la poalele Apusenilor.

Dovezile atestă că în secolul al XII-lea, apoi și în cele următoare, în Câmpeni, la fel ca și în celelalte centre din Munții Apuseni, se practica aurăritul. Formele de împotrivire față de exploatare, ce se accentua tot mai mult, cunosc și ele o evoluție continuă. Dacă în 1618, țărani din Câmpeni se plâneau împotriva județului domesial și a celor instanți, spunând că „supuși fiind la prea multie angarale, nu mai putem să îndurăm atâta dare și luare”, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se intensifică lupta, culminând cu mișcarea condusă de Sofronie, din 1759 - 1761 și apoi, cu mare răscocală a țărănilor iobagi, condusă de Horea, Cloșca și Crișan.

Târșorul Câmpeni a fost locul unde, la 24 mai 1782, s-a incins tumultul cu semnificația de prelude pentru răscocala de la 1784.

Neînfricați, câmpenarii-au fost prezenți și în continuare la toate evenimentele istorice de seamă.

Moment culminant în șirul mișcărilor sociale, revoluția de la 1848 -

1849 a conferit Câmpeniului situația de centru al operațiilor militare, reședință a cartierului general al revoluționarilor.

Din vitejii locuitori ai Câmpeniului, dintre acei care au organizat și au participat la adunările premergătoare declanșării revoluției, prezenți la principalele operațiuni militare, și-a recrutat Avram Iancu tribuni și prefecți destoinici cum au fost Cleme Aiudeanu, Nicolae Corcheș și Mihail Andreica.

După înăbușirea revoluției, după ce refuză să-l primească pe împăratul Francisc Iosif și decorațiile ce i se ofereau, Avram Iancu a fost, până în preajma morții sale, un oaspete permanent, bine primit de locuitorii din Câmpeni.

În anul 1868, înaintași ai câmpenilor, în număr impresionant, au fost prezenți, în ziua de 3/15 mai, la Blaj, la adunarea care a elaborat Pronunciamentul pentru drepturi sociale și naționale, împotriva dualismului ce se încheiase, împotriva alipirii forțate a Transilvaniei la Ungaria.

Este demn de amintit apoi, că prin cuvântul lui Clemente Aiudeanu, de astădată învățător în Câmpeni - locuitorii acestei așezări și-au manifestat entuziast solidaritatea cu Unirea din 1859 și cu lupta dreaptă pentru dobândirea independenței de stat a României în 1877 - 1878, fapt ce a stămit ura autorităților habsburgice. Ca semnatori ai Memorandumului din 1892, ei se alătură apoi, celor peste 300 delegați care l-au depus la Curtea Viena și, în continuare, luptei pentru apărarea conducătorilor acțiunii memorandiste, implicați pe nedrept în proces, judecați și condamnați la Cluj. Ei sunt prezenți, în timpul procesului, pe străzile Clujului, unde au ajuns alături de ceilalți moși, care-și purtau merindea pe 300 de cai.

La 1 decembrie 1918, cu prezența lor la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, cât și prin hotărâri și decrete luate în adunări locale și-au dat adeziunea unanimă la mărețul act de dreptate istorică ce s-a pecetluit în Alba Iulia.

prof. Vasile BUD, președinte a filialei Câmpeni a Societății „Avram Iancu”

## Epoca luptelor naționale

(urmăre din pag. 1)

Pentru neamul românesc, marea platformă politică și ideologică a adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848 a reprezentat fundamentul întregii sale acțiuni revoluționare pentru libertate, demnitate, emancipare socială și națională, pentru unitatea românilor.

Prin pana lui Bălcescu, a lui Bolintineanu, Boliac și Rosetti, s-a scris cu mult curaj despre necesitatea unirii românești. Se poate afirma că nu a fost frunțas papoptist care să nu se fi pronunțat pentru idealul unirii. N. Bălcescu și Gh. Magheru dorind să unească forțele militare din Oltenia cu cele ale lui Avram Iancu din Munții Apuseni, tot unirea românilor voiau să o înfăptuiască prin lupta comună.

Evenimentele din Transilvania de la 1848 s-au concretizat în uriașa adunare de la Blaj de pe Câmpia Libertății de la 3 - 5/15 - 17 mai 1848, care a constituit punctul culminant al revoluției din Transilvania.

Participanții au opus unirii forțate a Transilvaniei la Ungaria lozincă „Noi vrem să ne unim cu Țara”, expresie a dorinței de a se realiza unitatea întregului popor român într-un stat național.

Revoluția de la 1848 din țările române a constituit unul dintre cele mai importante momente ale istoriei României, a contribuit în mod esențial la dezvoltarea conștiinței naționale a poporului român și a pus la ordinea zilei probleme fundamentale ale dezvoltării societății românești: a unirii celor trei țări române, a libertății și independenței naționale.

Zilele de mărire din '48 - '49 au trecut însă ca un vis, cu nici o răsplătă pentru atâtea jertfe de sânge câte a dat poporul românesc pentru Habsburgii.

Forțele reacționare, reprezentate de cele trei imperii limitrofe au înfrânt revoluția. Dar nevoia de unire, idealul național, nu au fost înfrânți. Românii din întreaga vatră strămoșească o voiau, o chemau, se pregăteau să biruie vitregiile timpului pentru a o înfăptui. Generația din '48 avea să fie succedată de generația care, printr-un îndelungat și eroic efort a pregătit procesul desăvârșirii idealului național, concretizat în făurirea statului național, unitar român, la 1 Decembrie 1918.

## Acei vrednici bărbați ...

(urmăre din pag. 1)

Numele lui Avram Iancu va rămâne însă de-a pururi asociat cu numele credincioșilor săi frați de luptă...

Cine-l va putea uita oare pe Ioan Buteanu, bravul avocat maremușean, venit în Apuseni pentru a i se alătura Craișorului?

„Noi suntem gata sau a trăi sau a pieri și a ne păstra astfel cinstea până la moarte...” scria, în vârtejul revoluției, Ioan Buteanu... La fel au gândit și au acționat acoperindu-se de glorie, și ceilalți prefecți ai Iancului, Simion Balint și Axente Sever, Petre Dobra, Nicolae Solomon, Constantin Roman Vivu, Vasile

Moldovan, Al. Bătrâneanu, Florian Micaș, Nicolae Vlăduț, Dionisie Marțian Pop, Ioan Bran Lemeny, Iovian Brad, Eliseu Armatu, viceprefecții și tribunii Al. Barițiu, Ioan Bălaș, Ioan Boieru, Grațian Crățianu, George Demian, Simeon Groza, Gregorian, Iosif Hodoș, Ioan Maior, Ștefan Moldovan, Nicolae Mureșan, Simion Probu Prodan, George Roman, Stephan Ludwig Roth, Ioan Oros Rusu, Constantin Secăreanu, Vasile Simonis, Aviron Telechi, Eliseu Todoran, Mihail Andreica, Ioan Rațiu, Al. Papiu Ilarian, Sterca Soluțiu, Clemente Aiudeanu, Ioan și Vasile Ciurlișanu, Ioan

## Cartea de aur a neamului

Pentru istoria națională, generația română de la 1848 reprezintă cel mai expresiv virtuțiu care definesc poporul român - un popor eroic, neclintit în fața vitregiilor vremii.

În cadrul evenimentelor de la 1848 - pentru vremurile acelea - este de reținut împrejurarea că răscolitorii și crainicii Ardealului românesc au fost școlarii Blajului, acei tineri cu sumane de lână și cu ochi de văpaie, care au fost organele de legătură între cărturari și săteni, între dascălii lor și între părinți. Ei cutreierau satele, ducând proclamații și ducând mai ales sufletul școlilor care i-au crescut. Urcau prin turnuri de biserică și trăgeau clopotele ca de slujbă, când împărțeau iobagilor chemarea la arme a aleșilor neamului. Numeroși tribuni de la 1848 au fost iarăși tineri seminariști de la Blaj, ca acel cleric Tudoranu, care în clocoțitorul-i avânt și-a pus capul în marginea Aiudului, sfâșiat fiind de hoardele insurgenților unguri. Prefectul legiunii a treia de Câmpie a fost Vasile Moldovanu, cleric de anul al treilea. Ori nu tot un elev al Blajului a fost și vestitul Popa Vlăduț, eroul de pe Mureș și din Munții Apuseni?

În pragul evenimentelor de la '48 un seminarist de la Blaj știe să-și informeze părinții de cele mai recente întâmplări politice din Europa. Blajul era pregătit, prin urmare, cum nu se poate mai bine de mișcarea epocală de la 1848.

Splendidă a fost ziua când și-a făcut Avram Iancu intrarea în Blaj cu muntenii lui, înainte de adunare. Cetele de moji erau postate în zăvoii de peste Târnava. În întâmpinarea lor a ieșit tot Blajul cu mic cu mare, în frunte cu profesorii și cu canonicii. La întoarcere în cap de rând era Iancu însuși, în port de sat cu căciula rotită, cu pistoalele grele la brâu și cu mantaua albă de beliduce. Mulțimea îl sorbea din ochi, iar mojii erau mândri de dansul peste măsură. Alături de Iancu venea pe jos renumitul profesor de cântări din Blaj, Begnescu, întonând marșul vremii: „Astăzi cu bucurie, Românilor veniți! Pe Iancu în Câmpie cu toți să-l însoțim! Spălați armele voastre, curând să alergați! Din plaiurile voastre pe dușmani s-alungați!”

Amintirea lui Iancu plutește încă vie peste Câmpia de la Târnava, iar recunoștința populară i-a dat o cruce superbă de piatră la loc vizibil de departe, pe cea mai înaltă culme de lângă Blaj.

Departamentul pentru tineret „Junii Iancului” a Societății „Avram Iancu” este preocupat (și trebuie) să transmită generației tinere de azi memoria faptelor de trudă și de luptă ale strălucitorilor înaintași pentru luminarea și progresul poporului român.

Departamentul pentru tineret Psiholog Renalda PĂȘAN, Dr. med. vet. Radu LĂCĂTUȘ Vicepreședinți ai Societății „Avram Iancu”

## Adunarea Națională de la Blaj

(urmăre din pag.1)

Despre inexistența unor organisme și structuri constituite, îndreptățite să ia decizii majore în numele națiunii române și, prin urmare, despre rolul Adunării Naționale ca forum legitim al voinței naționale, se pronunță și Simion Bămuțiu în discursul său din 2/14 mai 1848, ținut în catedrala marelă a Blajului. În formulări de mare frumusețe și de mare efect, Bămuțiu înfățișează un tablou amplu, prezentând, într-o concepție largă de teorie a dreptului istoric, marile imperative ale momentului. „Eu zic că libertatea cea adevărată a oricărei națiuni nu poate fi decât națională (...) libertatea fără de naționalitate nu se poate înțelege la nici un popor de pre pământ”. Referindu-se la însemnătatea limbii naționale la toate gințile, marele tribun arată că „nu e mai mare absurditate pe lume decât apologia naștrilor lingvistice, că limba cutărei națiuni n-ar fi matriță pentru legi și pentru guvernarea poporului (...). Dacă nu sunt chemați încă nici germanii la carte de legi, cu atât mai puțin sunt chemați ungurii decât românii. Să ne uităm la limba legilor din Aprobatele și din Complotatele ungurilor (...). Se pot unghi gloria cu acest amestec de la lumul „bilonului”. Fiindcă națiunea a ajuns la conștiința libertății, de aici înainte nu mai poate accepta ca să fie considerată servitoarea altor națiuni, ci se va purta ca o națiune liberă.”

Deosebit de important și de semnificativ apare modul în care participanții la Adunarea Națională înșiși au văzut și înțeles rolul acesteia. Protocolul adunării consemnează: „Adunându-se națiunea română din toată Transilvania la Blaj, în 15/3 mai 1848, spre a se înțelege asupra trebuințelor sale, și asupra modului de a le îndrepta”. Se impunea ca mai întâi reprezentanța națională să proclame statutul și locul care se cuvine națiunii române în Transilvania. „Națiunea română s-a declarat și s-a proclamat ca națiune de sine stătătoare, și de parte întregitoare a Transilvaniei, pe temelul libertății egale”. S-a trecut apoi la depunerea jurământului de credință, care prevedea: „ca românii vor susține totdeauna națiunea noastră română pe calea dreptății și legiului, și o voi apăra cu toate puterile, în contra oricărui atac și asupriri: nu voi lucra niciodată în contra drepturilor și a intereselor națiunii române, voi ține și voi apăra legea și limba noastră română, precum și libertatea, egalitatea și frățietatea; pe aceste principii voi respecta toate națiunile ardelenne, poartând egala respectare de la dănsese.”

Însemnătatea adunării și necesitatea întrunirii acesteia rezultă cu multă claritate din cuprinsul Petițiilor naționale - cum a fost numit programul revoluției. Astfel, la punctul 1, se postulează: „Națiunea română răzămățată pe principiul libertății, egalității și fraternității, pretinde independența sa națională în respectul politic, ca să figureze în numele său, ca națiunea română să-și aibă reprezentanții săi la Dieta țării în proporție cu numărul său, să-și aibă dregătorii săi în toate ramurile administrative, judecătorești și militare în aceeași proporție, să se servească de limba sa în toate treburile ce se ating de dânsa, atât în legislație, cât și în administrație. Ea pretinde pe tot anul o adunare națională generală (...). De aici înainte, în toate lucrările legale a celorlalte națiuni transilvane și în limbile lor, românii să se numească români, iar nu olahi și valași”.

Complexitatea situației din Transilvania, gravitatea discriminării absolute a românilor, amploarea conflictelor, durata mare a acțiunilor revoluționare (aproape un an și jumătate), numărul enorm al pierderilor umane

dintre români - 40.000 de jertfe - la care se adaugă sutele de sate țiristru, despre care nu s-a rostit din partea celor care au comis aceste fărâdelegi, sau a urmașilor lor - în pofida așteptărilor noastre - nici un cuvânt de recunoaștere sau de căință, și care au, după un veac și jumătate - datorită acțiunilor oprinatoare și a agresiunilor care s-au succedat neconținut - un puternic impact asupra vieții publice actuale din Transilvania.

Despre semnificația Adunării Naționale de la Blaj din 3/15 mai 1848 s-au pronunțat cei mai de seamă oameni de cultură. Timotei Cipariu arată că Blajul avu trei zile „pline de entuziasm pentru națiunea sa, cărora rare pagine ale istoriei se află asemenea, așa glorioasă”. Al. Papiu Ilarian sublinia că pe fețele celor prezenți „puteai citi toate durerile trecutului și toate virtuțile cu cari să mănuiască prezentul și viitorul națiunii: serozitate în adunare, eroism în rezbela, dacă se cere”. George Coșbuc o caracteriza drept „un episod frumos, poate cel mai frumos din întreaga istoria românilor de peste munți”, iar Octavian Goga socotea ziua de 15 mai drept „prima zi a libertății noastre politice”. Chiar și intelectualii unguri prezenți s-au lăsat contaminați de entuziasmul românilor. Astfel Jakab Elek remarcă, în calitatea sa de publicist oficial: „Măreț era spectacolul ce se desfășura în fața noastră”. La rândul său Meszaros Karoly, imputemic al guvernului maghiar, recunoștea: „Cât privește aspectul exterior al acestei mărețe adunări populare, așa ceva n-a prea văzut vreodată Europa”.

Caracterul național al adunării și rolul Blajului ca centru național al revoluției a fost subliniat și de revoluționarii moldoveni și munteni. Alecu Russo nu-și putea reține bucuria constatând că a găsit „un popor întreg de același port și aceeași limbă”. Scriitorul moldovean Gheorghe Sion sublinia că moldovenii și muntenii emigrați „avuserăm feniorea a lua parte la o zi așa de mare pentru națiunea noastră... Cu suferințele noastre de români îmbrățișăm aspirațiunile și credințele lor, identificându-ne soarta noastră cu a lor”.

Cuvinte frumoase și pătrunzătoare a rezervat acestui eveniment și Nicolae Bălcescu: „Zi de 15 mai 1848! Zi de lumină, de libertatea și de mărirea română, te pomernim și te serbăm cu drag. Tu minunași lumea și îi arătași că nația română e matură, vrednică de libertate, vrednică de a intra în frăția cea mare a națiilor. În analele românilor altă zi nu străluceste mai frumos decât tine”.

Revoluția română de la 1848/1849 a fost expresia tendințelor, conflictelor și dramelor determinate de fărâdelegile și oprințele epocii feudale, exacerbate acum în plan de ev modern. Alunci ne-am trezit din „somnul cel de moarte”, în care ne adâncira „barbarii de tiran”. Eram pregătiți și eram în măsură să ne înțelegem menirea, să ne luăm în proprie mâini soarta, să ne făurim destinul. Atunci ne-am ridicat din negura genului spre înălțimile luminii și a demnității naționale. Am înlăturat jugul iobăgăiei și am devenit un popor liber, cu orizont și cuget de cetățeni ai propriei noastre existențe, devotați intereselor superioare ale afirmării idealurilor de libertate și unitate națională românească.

## Mândria de a fi român

Cunoscut și obiectiv istoric și gânditor al sașilor din Transilvania a cărui operă se întinde adesea și peste limitele etnice ale neamului său, Stephan Ludwig Roth, intervine cu un rar curaj, intermeit pe forța adevărului și în apărarea intereselor molestate ale românilor transilvăneni, a căror istoriografie aflată la începuturi se cerea sprijinită în fața atacului vehement și perfid al altor istoriografii necruțătoare.

Regretând incendierile și oronile revoluției ardelenne, va cădea însuși victima intoleranței conducătorilor acesteia aflați pe bancadele adverse ale concepțiilor sale, fiind judecat și condamnat la moarte la 11 mai 1849.

Actele procesului înscenat lui Stephan Ludwig Roth reflectă spiritul exclusivist și intolerant care domina pe unii din conducătorii revoluției maghiare.

Stephan Ludwig Roth s-a implicat în fadidul război al limbilor în lupta lor pentru supremație în Transilvania, război ce a fost declanșat în lucrările Dietei din 1842 - 1843, când, din spiritul de dreptate ce-l caracteriza, a luat apărarea limbii române - adusă de deputații din Dieta în fața dispariției.

Aportul adus este închinat

numelui de român, atribuit valahilor, urmași ai dacilor și romanilor, locuitori străvechi ai marelui principat, cărora li se refuza, nu numai uzul limbii sau egala îndreptățire cu celelalte naționalități zise istorice, ci și accesul la uzul îndreptățit al numelui de român.

În urma hotărârii publice a măreței adunări populare, ei au declarat că termenii: olah, vlah, bloc și valah (care însemna de fapt urmaș al Romei), nu le convin, că-i socotesc drept ocară și o rușine și au cerut ca, de acum înainte și pentru totdeauna, să nu fie numiți altfel decât români, căci numai această denumire arată cu adevărat și pe bună dreptate, celor de azi originea traiului și istoria lor. Dacă fiecare individ are dreptul să arate celorlalți cum dorește să fie numit, de ce n-ar avea acest drept un popor întreg?

Acest sentiment puternic de a trăi și a muri pentru naționalitatea lor l-au exteriorizat și l-au consfințit cu numele de român; și unde este puterea care să le poată lua această naționalitate, unde se află dreptul care ar putea să le-o conteste?

Alexandru CORDOȘ, vicepreședinte al Societății „Avram Iancu” din România

## Să ai grijă!...

În Apuseni, cerul înalt  
însămânțează iarba,  
dimineața,  
cu pupile albastre...

Tu lasă-le să strălucească  
în soare și scaldă-ți  
privirea în ele...  
Numai grijă să ai,  
când calci,  
să nu le strivești  
sub talpă, cumva...

Ar săngera iarba  
pe urmele tale...

Petre BUCȘA

Aspecte militare ale Revoluției Române  
din 1848 - 1849 în Transilvania (II)

În toamna anului 1848 Avram Iancu, împreună cu Axente Sever și August Treboniu Laurian, au trecut la elaborarea proiectului de înarmare generală a românilor transilvăneni adoptat de Consiliul Național Român și la constituirea gărzilor naționale românești în toată Transilvania, preconizată a se înființa conform hotărârii Marii Adunări Naționale din 3/15 mai 1848. Încă de la cea de-a treia adunare națională de la Blaj din 2/14 septembrie, românii s-au prezentat „ca o gardă națională, înarmați cu lance, forța de fier, etc. puțini și cu puște. Aici s-a hotărât oficial înarmarea românilor, care urmau a primi arme și a forma gardie națională în care aveau să fie cuprinși tot omul de la 17 până la 50 de ani.

Răspunsul la mobilizare a fost prompt și entuziast. Într-o scrisoare din 22 septembrie/2 octombrie 1848, Augustin Treboniu Laurian îndemnându-l pe George Barițiu să treacă la alcătuirea gărzilor naționale și la Brașov îl informa că: „Avem peste 200 mil de români înarmați”.

Inspiratorul și făuritorul structurii militar-administrative din Transilvania a fost Avram Iancu. Deși nu avea pregătire sau experiență propriu-zis militară, Avram Iancu înțelegând că poporul român își va putea câștiga libertatea numai pe calea armelor, „cu lincea lui Horea” - pentru dobândirea tiraniei și a tiranilor nu a ezitat să-și asume rolul de organizator al oastei revoluționare și de comandant al acesteia.

În opera de făurire a armatei revoluționare, Avram Iancu a a fost sprijinit de mai mulți colaboratori apropiați, printre care s-au numărat: Axente Sever (1821 - 1906), cel care a organizat Legiunea 1 Blăjeana, cu un efectiv de 10.000 de oameni; legiunea sa a acționat la începutul luptelor pe aria largă a văilor Mureșului și Târnavei, iar din primăvara anului 1849 s-a încadrat în dispozitivul rezistenței naționale din Munții Apuseni; Simion Balint (1810 - 1880) a ajuns prefect al legiunii de la Turda, cu care a purtat lupte energice la Iara, Lita și pe Valea Arieșului Ioan Buteanu (1821 - 1849), unul din principalii fruntași ai revoluției române, membru în Consiliul Național Român permanent la Sibiu, prefect al Legiunii Zărand, cu forțele din subordine a blocat pătrunderea unităților de represie în Munții Apuseni dinspre Banat, acoperindu-se de glorie în luptele din februarie - aprilie 1849; a fost ucis mîșlește din ordinul maiorului Hatvány; Petru Dobra (1817 - 1849), prefect al Legiunii 6 Submontana, apoi sfătuitor apropiat al lui Avram Iancu, a fost asasinat din ordinul aceluiași comandant al trupelor intervenționiste ungare; Florian Micăș, prefect al Legiunii Clujului din octombrie 1848; Dionisie Pop Marțian (1829 - 1865), prefect al legiunii din zona Sebeșului, și mulți alții.

Pomind de la convingerea că era nevoie de o armată suplă, mobilă, dar și numeroasă, care să folosească din plin tactica războiului popular, Avram Iancu - ca și ceilalți membri ai Consiliului Național Român a preconizat împărțirea Țării Românești Transilvania în 15 prefecturi cărora, pe plan militar, le corespundeau legiuni, fiecare reprezentând și câte o zonă de recrutare și organizare a forțelor militare revoluționare. Legiunea, comandată de un prefect, ce deținea atât atribuțiuni militare, cât și administrative, era structurată în 10 tribunate sau batalioane, comandate de câte un tribun și un vicetribun. Tribunalele se împărțeau în câte 10 centurii, cuprinzând, de regulă, 100 glosați fiecare, având în frunte un centurion și un vicecenturion. Fiecărei comune îi revenea sarcina alcătuirii unei centurii, iar în cazul comunelor mai mari trebuiau să constituie chiar până la trei centurii. Centuria era alcătuită din grupe sau secții de câte 10 oameni, comandate de decurioni.

Terminicia unei atari structuri organizatorice avea să-și găsească justificarea în timpul luptelor din Țara Românească Transilvania de la sfârșitul anului 1848 și prima parte a anului 1849, în fața trupelor de reprimare ale guvernului ungar, conduse de generalul Iosif Bem, rămăsese doar gărzile naționale țărănești concentrate în cetatea Munților Apuseni.

Armata revoluționară din Țara Românească Transilvania a reprezentat creația cea mai de seamă a revoluției române pe plan militar, prin modul cum a fost concepută și organizată, prin capacitatea de rezistență și ripostă, prin forță și originalitate, ea s-a situat printre cele mai redevabile armate revoluționare din timpul mișcărilor europene din 1848.

Recrutarea și mobilizarea oamenilor - acțiuni de o deosebită importanță practică, organizatorică și morală - a avut un pronunțat caracter popular, centurionii aveau obligația să înscrie în liste pe toți voluntarii. Aplicarea acestui sistem a făcut ca oastea revoluționară să fie încadrată cu efective suficiente, viguroase și atașate cauzei revoluționare datorate terenului muntos împădurit și ale stării vremii.

Sub aspectul structurii pe arme, pedestrirea reprezenta majoritatea armatei revoluționare, ceea ce corespundea condițiilor de teren; cele câteva subunități de cavalerie constituite au acționat numai în zona de câmpie, iar numărul pieselor de artilerie a fost redus.

Înstruirea oștii s-a făcut prin grija legiunilor, tribunatelor și centurionilor având la bază unele regulamente de instrucțiuni, cum au fost instrucțiunile pentru instrucția tactică și de luptă a gărzilor naționale elaborate la 5/17 octombrie 1842, Instrucțiune pentru centurioni, redactată de viceprefectul Constantin Secăreanu din Brașov. La elaborarea unora din aceste instrucțiuni și-au adus o contribuție însemnată Avram Iancu și o parte din prefeții săi, ceea ce explică înscrierea în cuprinsul lor a principiilor ducerii apărării și ofensivei ca forme principale de luptă, întrebunțării armelor de bază în luptă - infanteria, cavaleria, artileria - precum și organizarea siguranței. Instrucțiunile cuprindeau și unele soluții de ducere a luptei - neprevăzute în regulamente - fapt ce le conferă o notă de originalitate, de specificitate autohtonă.

Perspectiva anulării cuceririlor revoluționare din 1848 și a ocupării țărilor române de către forțele externe de represie a adus în activitatea imediată necesitatea ca toată România, orișicât de neînsemnată ar fi sunt mijloacele de apărare să încerce „a opune toată rezistența putincioasă pentru libertatea sa înăuntru și pentru independența sa”.

Evenimentele politico-militare din Țara Românească Transilvania au evoluat în 1848 - 1849 într-un cadru complex, însă în strânsă interdependență cu cele înregistrate la est și sud de Carpați. O situație deosebită a creat poziția frunzișilor revoluției ungare în raport cu dezideratele legitime ale românilor - populația autohtonă și majoritatea din Țara Românească Transilvania - de libertate, unitate și independență. Negând dreptul la independență al românilor, conducătorii revoluției din Ungaria au trecut la măsuri de forță care să le asigure dominația în ceea ce apologeții muntenii ai expansionismului ungar preschimbau în „liberal” denumeau „regatul Sfântului Ștefan”.

Respingerea hotărârilor adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848, proclamarea de către Dieta de la Cluj a anexării Țării Românești Transilvania la Ungaria și mai ales măcelul de la Mihalț din 21 mai/2 iunie 1848 când au fost omorâți

12 țărani români, au convins pe Avram Iancu, ca și pe alți frunziși ai revoluției transilvănene, printre care Simion Bămuțiu și George Barițiu, că doar lupta armată a rămas singura soluție pentru ca românii să li se recunoască drepturile lor legitime. În acest scop Avram Iancu a chemat poporul la arme, organizând direct mobilizarea acestuia în mai multe localități. La 28 mai/9 iunie 1848 vorbind la târgul de la Câmpeni, înaintea unei numeroase asistențe, a spus: „Toată Europa se înarmează pentru a izbândi libertatea. Românii să se pregătească, de asemenea, fiindcă a sosit timpul să fie și ei liberi (...) Să vă faceți lănci și să vă îndreptați coasele”. Concomitent cu înarmarea febrilă a maselor, Avram Iancu a desemnat comandanții zonelor probabile de apărare. El trebuia să adune și să conducă locuitorii din ținutul Câmpenilor, Simion Balint pe cei din Roșia Monată și ținutul Abrudului, Petru Dobra urma să se ocupe de mobilizarea locuitorilor Zlatnei și a celor din perimetrul înconjurător, Ioan Ciurleanu răspundea de ridicarea la arme a zonei Clujului și a Turdei.

După organizarea militară a acestor zone de apărare, Avram Iancu a luat unele măsuri pentru o rapidă instruire a celor înrolați. În cadrul acestor pregătiri s-a înscris și exercițiul de alarmă din 29 mai/10 iunie 1848, când s-a făcut o demonstrație generală, în munte ca să se convingă dacă la timpul binevenit se va scula poporul sau nu.

Prefectul Legiunii Auraria Gemina - Avram Iancu - de numele căruia se lega atât apărarea munților, cât și izbândă ideii de libertate națională a tuturor locuitorilor din Țara Românească Transilvania, adevăratul comandant al rezistenței armate din Munții Apuseni, a înlocuit un plan de rezistență clar și ingenios care se întemeia pe utilizarea condițiilor naturale ale terenului muntos și pe împrejurarea că adversarul nu s-ar fi putut folosi pentru transportul trupelor și armamentului decât de trei șosele mai importante de pătrundere în cetatea Apusenilor: Valea Arieșului, a cărei apărare i-a fost încredințată lui Simion Balint; drumul de la Zlatna la Brad, de apărarea căruia răspundea Axente Sever; controlul șoselei Zărandului a revenit lui Ioan Buteanu. Centrul rezistenței românești, zona Abrud-Câmpeni a fost încredințată spre apărare legiunii comandate de Avram Iancu, care și-a organizat cartierul general la Câmpeni, de unde a condus toate operațiile de apărare. Trupele lui Avram Iancu au primit misiunea să asigure și drumurile care duceau de la Huedin la Albac și de la Aiud spre Mogoș.

În cadrul aceleiași prevederi a planului de apărare, unele drumuri de munte au fost închise cu baricade din copaci, iar în unele puncte obligatorii de trecere au fost instalate posturi de cercetare și alarmare.

Aprovizionarea oastei cu alimente a fost rezolvată de comandamentele de centuri, tribunate și legiuni, apelându-se la sprijinul populației, la rechiziții și, în ultimă instanță, la capturi de la inamic.

Măsurile de apărare întreprinse de Avram Iancu și colaboratorii săi apropiați s-au dovedit judicioase și oportune. Oastea populară a vitejilor lăncieri-moși, condusă de Craiu Munților și eroicii lui prefeți, tribuni, centurioni sau decurioni a înscris, pe timpul celor aproape 10 luni de lupte grele, una dintre cele mai dramatice și eroice pagini din întreaga noastră istorie a luptei pentru eliberare națională și socială. col. Ioan POGAN, vicepreședinte al Societății „Avram Iancu” din România

## Acei vrednici bărbați ...



Avram Iancu



Simion Bărnuțiu



Andrei Șaguna

Biserica din Muntele Rece  
(desen de Lazăr Morcan)

## Simion Bărnuțiu - conducător al revoluției române de la 1848

În galeria marilor arhitecți ai mișcării românilor transilvăneni pentru libertate și unitate națională, Simion Bărnuțiu ocupă un loc inconfundabil, prin contribuția pe care a adus-o la edificarea gândirii noastre naționale. Analizându-i opera în contextul evenimentelor revoluționare de la 1848, filosoful D.D. Roșca îl definea sintetic: "Europeanul Bărnuțiu". Până unde ține dreptatea ține și umanitatea - spunea Bărnuțiu -, dincolo de dreptate locuiesc fiarele sălbatice. El era convins că ceea ce a fost până atunci în Ardeal nu mai putea să dureze și că dreptatea, care trebuie să vie, va schimba fața lumii în această parte a Europei.

Simion Bărnuțiu s-a născut la 21 iulie 1808 în satul Bocșa Română, județul Sălaj. Era fiul cantorului Bărnuțiu și al soției sale Ana, născută Oros. Cursurile primare le-a făcut la școala din Șimleul Silvaniei. A urmat Gimnaziul greco-catolic din Carei, numărându-se printre elevii eminenți. Între 1825 - 1826 studiază filosofia la Liceul greco-catolic din Blaj, iar în perioada 1826 - 1829, cursurile de teologie de la același liceu blăjan, având ca profesori cărturari precum Bazilii Rațiu, Dimitrie Căian junior, Teodor Pop, Gavril Stoia, Ioan Lemani.

După absolvire, în noiembrie 1820, este numit profesor la gimnaziul din Blaj, unde predă sintaxa, iar mai târziu istoria universală și filosofia. Simion Bărnuțiu se remarcă ca o personalitate care se bucură de apreciere corpului profesoral și ale tineretului studios. La 24 de ani este numit notar consistorial.

Simion Bărnuțiu s-a numărat printre cei ce au protestat împotriva legii votată de Dieta feudală de la Cluj din 1842 în care se stipula impunerea limbii maghiare ca limbă oficială și eliminarea limbii române, ceea ce echivala cu deznationalizarea. El este cel care a redactat în limba latină cunoscutul Protest al Consistoriului de la Blaj împotriva acestei legi.

Apărarea luată de Bărnuțiu studenților teologi care refuzaseră să se supună unui ceremonial mistic "spălarea picioarelor" și adversitatea sa față de episcopul greco-catolic Lemani, au dus la înlăturarea sa de la catedră, fiind trimis paroh la

Beiuș, post pe care-l refuză. Contestările sale față de vinovățiile ce i se aduc sunt zadarnice.

De la Blaj Bărnuțiu pleacă la Sibiu, unde studiază dreptul la Academia săsesească din acest oraș între anii 1846 - 1848.

După izbucnirea revoluțiilor din iarna și primăvara anului 1848 din Italia, Franța, Austria, apoi cea de la Pesta și din alte țări europene, Simion Bărnuțiu este printre primii cărturari români transilvăneni care își asumă responsabilități de lider în declanșarea revoluției române. După ce a cunoscut programul revoluției ungare care ignora drepturi și libertăți firești pentru națiunea română și proclama între altele încorporarea Transilvaniei la Ungaria, Bărnuțiu și-a ridicat cu vehemență glasul împotriva acestor nedreptăți și a dezvoltat consecințele fatale pe care unirea Transilvaniei cu Ungaria le putea avea pentru viitorul națiunii române. În noaptea de 24 spre 25 martie 1848 a dictat lui Ioan Pușcaș celebra Provoacățiune cu care a debutat revoluția română în Transilvania, precum și Manifestul românilor transilvăneni. Prin aceste documente-manifest, Bărnuțiu respingea cu argumente incontestabile unirea Transilvaniei cu Ungaria proclamată de revoluția ungară, ce cerea recunoașterea de drept a națiunii române, care constituia populația majoritară în Transilvania, desființarea iobăgiei, convocarea unui congres național, unde să se hotărască de către români ce trebuie să facă în condițiile create de mișcările revoluționare ce zguduiau din temelii regimurile absolutiste, asupritoare împotriva cărora se ridicaseră forțele revoluționare sub lozincile "Dreptate, Libertate și Frățietate".

La Adunarea de la Blaj din 30 aprilie 1848 din Dumbrăva Tomei, Bărnuțiu se manifestă ca

lider al revoluției. În ajunul Marii Adunări din 2/14 mai rostește în catedrală cel mai important discurs, considerat ca fiind document de însemnătate cardinală pentru desfășurarea revoluției române și pentru mișcarea națională a românilor transilvăneni în deceniile următoare. El a arătat adevăratul scop pe care revoluționarii unguri îl urmăresc prin unirea Transilvaniei cu Ungaria, acela de a deznationaliza pe români și a-i asimila în masa maghiarimii în cadrul unui stat ungar. "Vreau să facă țara ungurească din Transilvania", spunea Bărnuțiu. El cerea să se ia aminte că "libertatea fără de naționalitate nu se poate înțelege la nici un popor de pre pământ", că "egalitatea națiunilor e legată strâns de libertatea de a se dezvolta fiecare după firea sa, în toate părțile vieții statului". Națiunea română nu s-a adunat la Blaj "ca să se facă liberă înainte, de toate, apoi cultă și fericită". În partea finală a discursului său a pronunțat celebrele cuvinte devenite testament peste timp pentru români: "Țineți cu poporul toți, ca să nu rătați, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag străinii așa de ușor în partea lor cum îi trag pe unii din celelalte clase, cari urlă împreună cu lupii și sfârșesc pe popor împreună cu aceștia".

La Adunarea Națională din 3/15 mai este ales vicepreședinte alături de George Barițiu. Aceeași funcție o avea și în Comitetul Permanent de la Sibiu, devenit apoi Comitetul Națiunii Române, unde va fi președinte.

Prin atitudinea sa fermă în apărarea intereselor naționale ale românilor, Bărnuțiu este considerat de către revoluționarii unguri unul din adversarii politici lor nefaste, care avea să conducă la declanșarea războiului sângeros dintre români și unguri. Se încearcă arestarea lui și a altor membri din Comitetul Național. Simion Bărnuțiu alături de Avram Iancu și Axente Sever cere în adunarea de la Blaj, din septembrie 1848, "armarea poporului". Evenimentul deschide faza insurrecțională a revoluției române. Secuiei se adună la Lutița, în octombrie 1848, și cer reprimarea în sânge a revoluției române. Bărnuțiu redactează manifestul "Fraților români", în care se spune: "Cu tăne și cu curaj să mai îmbiem o dată cu pacea pe concetățenii noștri.

Dacă nu vor vrea să o primească, atunci să începem sângerosul război pentru cauza noastră sfântă".

Tot Bărnuțiu este autorul manifestului "Către națiunea ungară și secuiască din Ardeal". Din manifest rezultă caracterul ultimativ dat de Comitetul Național Român înainte ca națiunea română să primească războiul de apărare împotriva ungarilor.

Comitetul Național se adresează "fraților săi români" să nu se lase amăgiți de oamenii lui Kossuth, pentru că ei sunt cei care "au aprins focul", ei au rupt iazul și au adus asupra-și potopul cerului răzburătoru.

După victoriile armatei comandate de Bem și ocuparea Sibiului, Comitetul Național Român se refugiază peste munți.

După revoluție, Bărnuțiu apucă drumul Vienei. Să alătură în iulie 1849 delegației române care înmânează împăratului o petiție în numele românilor ardeleni. Revine apoi în Transilvania. În noiembrie 1849 pleacă din nou la Viena pentru a determina Curtea imperială să satisfacă doleanțele românilor transilvăneni cuprinse în programul lor revoluționar. Se numără printre cei ce semnează în ianuarie 1851 o petiție privind înființarea unei universități naționale în Transilvania. Bărnuțiu, cel care își pusese mari speranțe în împărat, că acesta va face dreptate românilor, a ajuns să fie somat de poliția din Viena, să părăsească capitala imperială, împreună cu Avram Iancu, August Treboniu-Laurean, Vășile Fodor și Ion Maiorescu. Pleacă în Italia.

În 1852 se înscrie la Facultatea de Drept din Pavia. După doi ani susține aici examenul de doctor în drept. Din septembrie 1854 se află la Iași unde ocupă catedra de filosofie a Academiei Mihailene.

Starea sănătății îi determină să se retragă din activitățile în care era implicat. Pentru îngrijirea sănătății pleacă în mai 1864 spre Ardeal, fiind chemat de nepotul său Ioan Maniu din Șimleul Silvaniei. Moare la 28 mai 1864 în marginea satului Sânmihail Almasului, pe când se apropia de satul natal Bocșa Română. A fost înmormântat la 3 iulie în satul natal.

Prof. Alexandru RUS, vicepreședinte al Societății „Avram Iancu” din România

## Marșul lui Avram Iancu

Dacă actualul imn național al României, "Deșteaptă-te, române!", pe versuri de Andrei Mureșanu și muzica lui Anton Pann, a constituit imnul revoluționarilor din Transilvania anului 1848, "Marșul lui Avram Iancu" a fost melodia mobilizatoare care îndemna direct la acțiune, arătând clar unde și ce să facă, cum să se procedeze și în ce scop să se acționeze. De aceea marșul a constituit, încă din timpul revoluției, una din cele mai îndrăgite și mai răspândite melodii ale românilor.

Pentru prima dată intonarea marșului, în public, a avut loc la 3/15 mai 1848, în cadrul marii adunări naționale a românilor din Transilvania, pe Câmpia Libertății din Blaj. În lucrarea sa, "Blajul istoric în icoane", prof. Alexandru Lupeanu arată că, la sosirea moșilor în Blaj, în frunte cu Avram Iancu și tribunii lui, mulțimea cânta o melodie nouă, necunoscută, închinată prefectului lor. În fruntea mulțimii, alături de A. Iancu, era și "profesorul de cântări" Niculae Begnescu, care dirija melodia, considerată drept "marșul vremii". Marșul începea cu cuvintele: "Astăzi cu bucurie românilor veniți/ Pe Iancu în Câmpie voioși să-l însoțiți/ Spălați armele voastre degrabă s-alergăm/ Din locurile noastre pe dușmani s-alungăm". După fiecare strofă urma refrenul: "Iancule mare, bravule tare, cu noi să fii/

Tu însoțește și însuștește pe ai tăi fii".

Despre Timotei Popovici, autorul versurilor, se știe doar că ar fi fost preot și învățător. Niculae Begnescu, care a compus melodia, a fost învățător și preot în Abrud, prieten cu avocatul Ioan Buteanu, viitorul prefect și, prin el, și cu Avram Iancu. A participat la revoluția de la 1848, fiind unul din apropiații lui Avram Iancu. Între 1850 - 1855 a fost preot-capelan la Mitropolia din Sibiu și "profesor de cântări" la Seminarul teologic. După 1855 a fost dirijor de cor și profesor de muzică la Academia teologică din Blaj.

După îndemnul din conținuturile lui, marșul trebuia să fi fost compus muzical în primăvara anului 1848, când toate condițiile declanșării revoluției erau coapte. Așadar, "Marșul/Cântecul lui Avram Iancu", cântat cu bucurie de toți românii, are venerabila vechime de 150 de ani. El continuă să fie cântat, să însoțească și să însuștească (așa cum se arată în text) pe toți românii de bună credință și cu dragoste de glia strămoșească.

Traian CORNEANU

## Blaj

*Am contemplat Câmpia Libertății  
Sunt pe dealul 'naft ce-o înconjoară.  
Parcă vedeam cum floarea tinereții  
Se-ncolonează pentru-a doua oară.*

*Toți Apusenii dau aici năvală  
Să-și spună răspicat ofatul sfânt!  
Și Tricolorul e purtat cu fală  
Pe veșnicia vechiului pământ.*

*Și cum veneau cu țundra și cu glia  
Strigau în dulcea limbă strămoșească:  
- Noi vrem cu Țara, vrem cu România,  
Și Iancu Craișorul să trăiască!*

*Într-o rachetă-nvăluită-n ceață  
Vedeam cum dintr-un nor în plină vară  
Un Avram Iancu străveziu la față  
Mulțimii s-adresa sfios din scară:*

*- Voi m-ați urmat în vremurile grele  
Și jertfe multe v-au costat în lupte.  
Eu am zăcut, bătut, printre zăbrele  
Pentru idealurile noastre scumpe...*

*Sunt obosit acum. Dar veșnicia  
Oricum va fi cu noi îngemănată.  
Trăiască libertatea, România!  
Căci gloria nu moare niciodată!*

*- Nu moare Gloria! Cinstire vouă!  
Am declarat atunci cu tot avântul...  
Și-n norii dimineții plini de rouă  
C-o lacrimă-ntărit-am jurământul!*

George BOSSUM

## Tunurile de lemn în revoluția de la 1848 - 1849

Munții Apuseni în toamna anului 1848 au devenit centrul veritabil al luptei de rezistență a românilor. Aici a avut loc cea mai dărză împotrivire față de trupele vrăjmașe care urmăreau să ocupe Transilvania și să o anexeze Ungariei.

Speranța păstrării acestui teritoriu se baza pe unitățile constituite din locuitorii satelor: țărani, meșteșugari și mineri, între 17 și 50 de ani, cărora li s-au adăugat, în momente grele, și bărbați vârstnici, ba chiar și femei.

Craiul moșilor Avram Iancu, ajutat de tribunii săi, a luat măsuri pentru păstrarea acestui pământ strămoșesc alcătuind un plan simplu, dar ingenios. Cunoșcând configurația terenului, a blocat intrările în munți, postând lăncieri („glotași”). În „Raportul...” său din 1849 scria: „Importantele pasuri de la Albac, Mărișel, Someșul Cald, către Huedin spre drumul Oradei, către Cluj, fuseseră apărate de înșiși bravii locuitori ai numitelor sate cu un curaj și constanță admirabile”.

Făcând referiri la luptele date în 4 decembrie la Bologna, Vișag, Traniș, în 16 decembrie la Ciucea, Poieni și Filduri, la 3 ianuarie 1849 la Călata, 12 aprilie la Mărișelu, apoi luptele de la Giurcuta și Fântânele pomenește de unelte transformate în arme (furci, coase îndreptate, topoare, îmblăcii), dar și de arme de foc, câteva puști și tunuri de lemn. Cum în majoritatea cazurilor duceau lipsă acută de praf exploziv și de puști, moșii și-au pus inteligența în acțiune.

Ca să spargă grosul oștii dușmanului, dar mai ales pentru intimidare, moșii și-au confecționat și piese de artilerie. Din inițiativa lui Ioan Șuluțiu au fost turnate câteva tunuri din fontă. La 20 ianuarie 1849 Șuluțiu îi scria lui Corcheș: „sunt patru tunuri în lucrare, de câte un stânjen și se fac din fier vărsat, becalute (câptușite) cu lemn.” Dar acestea fiind prea puțin reușite și prea puține, „românii - scria Barițiu - veniră cu ideea ca să-și sfredească tunuri din copaci”.

Unele au fost confecționate de Simion Pripon, care era țărcoman (lemnar), realizând la Cărpiniș - Curături câteva exemplare. De la el s-au păstrat mai multe sfredele la un urmaș de-al său - Ilie Pripon, ce le-a predat în 1949 Casei memoriale Avram Iancu din localitatea cu același nume. Setul era compus din trei bucăți, cel mic cu un diametru de 2 cm și lung de 3m, cel mijlociu cu un diametru de 6 cm și cel mare cu un diametru de 15 cm.

Au fost realizate tunuri de lemn și de către Nicolae a Poganului din Vidra de Sus și de Avramu Cului Bădii, rotarul din cătunul Furduești, de pe Dealul Băcășelului.

Pentru confecționarea tunurilor de lemn se alegeau trunchiuri drepte de frasin, fag sau cireș, se sfredeau cu sfredelul cel mic, apoi cu cel mijlociu, la care lucrau doi bărbați și după aceea cu cel mare, la care lucrau patru bărbați. După reușita operației de găurire, „dudele” (țevile) se rotunjeau și se fereau cu fier. Preotul Ioan Ungur din Mărgău, în „Cronica...” sa scrisă în 1858, scrie că tunurile „erau întărite cu 14 cercuri de fier”. Și dacă avem în vedere faptul că de la data de 7 decembrie 1848, în lupta de la Traniș s-au

folosit două tunuri de lemn, iar după această bătălie Iancu a adunat gloatele la Mărgău, unde și-a stabilit temporar comandamentul, deducem că preotul le-a văzut, deci le-a putut descrie.

Alți martori spuneau că tunurile erau lucrate oarecum pe categorii de operații; lemnarii realizau țevile, alți meșteșugari confecționau „gloanțele de fier” (de forma unor bucăți rotunjite, ca niște mingi).

Când voiau să folosească tunurile, umpleau țevile cu praf de pușcă („le foitoiau”), îndesându-le bine, apoi introduceau glonțul („ghiuleaua”), după care îndesau bine tot ce era pe țevă și apoi îi dădeau foc cu cremene. Rubin Patia își mai amintea că uneori, în loc de proiectile, foloseau „săculețe umplute cu praf de pușcă, precum se foloseau la minele de aur de către băieși), iar „săculețele erau prevăzute la gură cu un glonț de fier întocmit spre acel folos, de fauri”. Câteodată, din lipsa ghiulelelor de metal, foloseau și „gloanțe de lemn sau de piatră”.

Moșii, nefiind tunari experimentați, ca să nu tragă în vânt, deoarece după 10 - 12 ghiulele trase consecutiv, tunul se încălzea și crăpa, luptătorilor le-a venit ideea de a lega de țevă tunului câte o pușcă și a trage unul-două focuri, pentru a stabili cea mai bună traiectorie spre țintă.

Aceste tunuri, fiind mai ușoare, se transportau pe dealuri și prin munți cu ajutorul cailor moștești. Când se trăgea, „tunurile erau prigonite cu lanțuri”. Documentele vremii amintesc de felul cum erau utilizate. În „Raportul...” său Avram Iancu menționează că în 7 decembrie 1848, în Vârful Tranișului s-au folosit 2 tunuri de lemn. Ofițerul de honvezi, Gabany Alajos scria unui prieten că „moșii s-au urcat pe un deal abrupt, de pe creasta lui salutând cu ghiulele de 6 și 12 funți pe honvezi”.

Tunuri au văzut și Bolliac, Bălcescu, iar Barbu Iscovescu a schițat un astfel de tun, prezentându-l pe Avram Iancu cu brațul drept rezemat de țevă.

Dar tunurile au fost puțin folosite, deoarece ofițerii austrieci „nu le dădeau praf de pușcă și munițiune”. Iancu spune despre căpitanul Ivanovici că era inactiv în luptă, dar activ la pahar, că „din decembrie 1848 până în mai 1849 s-a găsit în totală nelucrare și nesimțire”. Datorită unor astfel de ofițeri, oamenii lui Iancu ajunseră să fie „țiași de toată lumea, uitați și părăsiți”, viețuind în munți „într-o deplină neștiință despre starea lucrurilor de afară”.

În astfel de împrejurări, moșii izolați și părăsiți de aliați, nu atât cu armele de foc, cât mai ales cu uneltele transformate în arme, și-au apărât glia străbună. Despre lupta de la Fântânele din 5 - 6 iulie 1849 însuși Iancu nota: „se aruncară și mărișelencele, cât cu pietre, cât cu frigări, îmblăcii și cu alte obiecte asupra vrăjmașului.

Fântânele a devenit un umed de simbol al libertății, chiar dacă furcile și îmblăcii au jinit locul tunurilor.

Prof. Nicolae ȘTEIU, președinte al filialei Huedin a Societății „Avram Iancu” din România

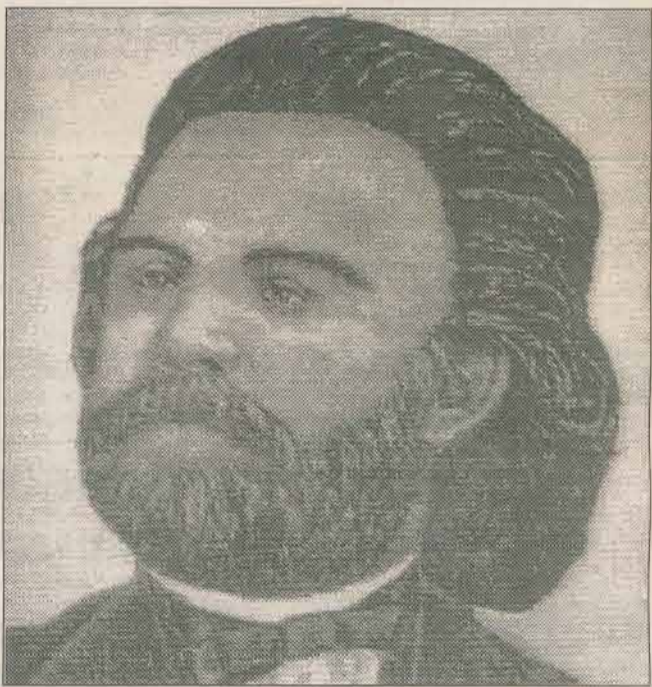
## ... de la 1848! ...



Ion Buteanu



Simion Balint



Mihai Andreica



Biserica din Gurasada (Lazăr Morcan)

## Preoții din Apuseni - generalii oastei țărănești a lui Avram Iancu

Cu emoții, cu smerenie chiar, dorim să aducem un aspect cunoscut de către istorici a evenimentelor de la 1848 - 1849 din Ardeal, dar mai puțin mediatizat, mai timid popularizat în rândul oamenilor de rând, domicili de a cunoaște istoria zbuciumată a Apusenilor, așa cum a fost ea aici, la noi acasă.

Cinstindu-l pe Avram Iancu, cel mai mare fiu pe care l-a dat Țara Moșilor, o sfântă datorie ne îndeamnă a nu-l uita pe cei mai apropiați colaboratori ai lui Iancu: tribunii, prefectii, subprefecții etc.: aceștia au fost preoți sau teologi, cu care Avram Iancu a împărțit bucuriile izbânzilor, cât și amarăciunea înfrângerilor.

Când afirm acest cuvânt, „Preoți”, aș dori să arăt cu tărie că pe aceste meleaguri încărcate de istorie, rolul Bisericii, al preoților Sfintei Ortodoxii în păstrarea spiritualității, a conștiinței de neam a fost imens. Istoria poporului român din Țara Moșilor s-a scris și s-a păstrat prin Biserica.

Marele istoric Nicolae Iorga spunea: „Istoria Ardealului nostru a fost o simplă viață de sate și preoți, smerită și dureroasă”.

Pentru noi, moșii, Biserica în legea strămoșească a fost dintotdeauna acoperământ și mântuire, școală și lege, omenie și nădejde.

Primele școli au fost în tinda Bisericii.

Primii dascăli au fost preoții. Când mulțimea umilințelor și a nedreptăților, a sărăciei, a cuprins pe Moși, preoții, în fruntea credincioșilor, și-au adus jertfa de sânge.

În evenimentele de la 1848 - 1849 din Ardeal, alături de Avram Iancu, un rol deosebit l-a avut și preoțimea ortodoxă, în special preoțimea din Munții Apuseni.

Preoții erau fiii acestor meleaguri. Prezența lor alături de Avram Iancu a dat curaj și putere oastei țărănești. Faptele de vitejie și calitățile de iscusit și drept comandant, sacrificiul lor, jertfele de sânge pe altarul sfânt al patriei i-au făcut în viață cunoscuți și iubiți. După moarte sunt personaje de istorie, vii în conștiințele moșilor.

Toți contemporanii, ca și istoricii epocii, notează cu elogii rolul preoților în armata lui Iancu, rol recunoscut chiar de generalul Bem, într-o scrisoare către Kossuth, referindu-se la preoții ortodocși (schismatischen). De altfel ei au intrat în legenda lăncului cântată din generație în generație: „Sus pe vârful dealului/ În cetatea lăncului/ De trei zile, de trei nopți/ Cântă-o sută de preoți/ Și se roagă și se închină/ Pentru tabăra română...”

Nicolae Bălcescu, acest apostol al iubirii și al păcii, în toila evenimentelor de la 1849, s-a întâlnit cu Avram Iancu la Câmpeni.

După doi ani, în mai 1851, la Paris, mărturisește ce a întâlnit, ce a văzut el acolo sus în „Țara Moșilor”, în oastea lui Avram Iancu: „Generalii acestei oaste țărănești erau niște preoți și niște tineri abia ieșiți din școlile de teologie... ei nu puseseși până atunci mâna pe o armă, când nevoia îi silia să se facă generali și a câștiga bătălii”.

Istoricul Silviu Dragomir, în monografia sa consacrată lui Avram Iancu, afirmă: „Titlurile de preoți în timpul revoluției nu au fost simple titluri protocolare, onorifice, ci dimpotrivă, titluri legate de participarea la mari lupte din Munții Apuseni, de aprige responsabilități și istovitoare eforturi”. Sunt amintiți preoții cei mai dărji, conducători în oastea lui Avram Iancu, preoții de sfântă amintire: protopopul Balint, Vlăduț, Moldovan, Groza, Gomboș, Fodorean. Au fost preoți care au făcut minuni de vitejie. Au rămas în legendă.

După afirmațiile lui Al. Papiu Ilarian „ca mai bine de o sută de preoți și protopopi au fost spânzurați”, istoricul menționând nominal pe protopopii Vasile Turcu, Ștefan Moldovan și pe preoții: I. Pop Albini și Gregorie Ciplea.

Istoricul Teodor V. Păcățian (1852 - 1941), în marea sa lucrare cu privire la mișcarea națională a românilor de dincoace de Carpați, intitulată „Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară”, apărută în 8 volume, în vol. I, p. 673, amintește în rândul preoților uciși și pe preotul Ioan Papiu, tatăl lui Al. Papiu Ilarian și face precizarea că șase preoți au fost omorâți în comitatul Zarandului, iar 40 pe câmpie.

Vitejia în luptă, dragostea pentru apărarea pământului și credința străbună, dovedite cu prisosință de preoțimea din „Țara Moșilor”, l-au silit pe baronul Kemeny Farkas, unul din cei mai capabili ofițeri care au năpădit cu 4000 de soldați Munții Apuseni, să declare cu amarăciune: „Dracul să se mai bată cu popii”.

La vremuri de restriște, cum au fost și anii 1848 - 1849, preoții din Țara Moșilor și-au mobilizat credințioșii, au tras clopotele „în dungă” sau din ele au făcut „tunuri” pentru apărarea gliei străbune.

La Sohodol, pe Valea Arieșului, din clopotele bisericii s-au constituit două tunuri după modelul Buciumanilor. Meșter constructor a fost Nicolae Mucea din „Crângul Sohodolului”.

Cu unul din acestea tribunul Andreica, pe Dealul Băieșilor, a învins armata lui Hatvány.

Acestea sunt doar câteva din mărturiile scrise pe care istoria le aduce până în zilele noastre, cu referire la contribuțiile preoțimii de sfântă amintire, care a fost alături de Craiul Apusenilor, Avram Iancu.

La 13 septembrie 1872 (data înmormântării - n.r.), când s-a încheiat soarta tragică, plină de zbucium, a lui Avram Iancu, martir al libertății naționale, ortacii de luptă, câji mai trăiau, printre care tribunii Balint, Axente, Andreica, un sobor de 36 de preoți, împreună cu credincioșii lor, și-au unit solemn glasurile rugându-se bunului Dumnezeu pentru odihna sufletului aceluia ce fusese cândva „mândrul Crai al Moșilor”. Preoții, oameni de încredere ai lăncului, i-au rostit cuvinte de preamărire a faptelor sale.

Această pagină de istorie despre Avram Iancu și preoții martiri trebuie mereu recitită, spus cu tărie adevărul istoric. Au fost preoți ai Bisericii Ortodoxe, apostoli-martiri ai neamului. Să nu lăsăm să se așeze colbul uitării peste viața și faptele lor vrednice de pomenire.

Cinstindu-ne trecutul, faptele înaintașilor, ne respectăm ființa noastră.

Preoților omagiați, intrați în istoria anilor 1848 - 1849, din recunoștință și aleasă prețuire, împreună cu poetul de suflet Ioan Alexandru, astfel le grăm:

„Recunoștință veșnică  
Celor ce au iubit  
Neprihăniți, senini până la moarte  
Căci din adâncurile bunului pământ  
Iubirea învârtă lumea mai departe”.

Pr. Eugen GOIA, Sohodol

## Eroii de la Luna Arieșului

— septembrie 1848 —

După măcelul de la Mihalț, din 2 iunie 1848, evenimentele de la Luna din 12 septembrie 1848 constituie un moment de cotitură în revoluția românilor, precipitând convocarea și desfășurarea celei de a III-a Adunări Naționale de la Blaj (din 15 septembrie 1848), implicit, accelerând declanșarea războiului civil (cu caracteristici ale unui război de eliberare națională pentru români).

Evenimentele de la Luna s-au produs ca rezultat al refuzului românilor de a recunoaște uniunea forțată a Transilvaniei cu Ungaria și efectul acesteia, noua lege de recrutare introdusă și pe teritoriul Transilvaniei. Profitând de un viciu de formă (legea nu fusese sancționată de împărat), românii se opun hotărât recrutării într-o armată străină organizată cu scopul de a lupta împotriva intereselor naționale românești.

Luna se putea lăuda cu o veche tradiție de luptă, încă din timpul războaielor de la 1784, când localitatea a fost denunțată de Guvernul de către autoritățile comitatului Turda, de a se fi înrolat în oastea lui Horea.

Prima comisie pentru recrutare sosește la Luna încă din 5 septembrie 1848, însă fără a putea conscrie nici un singur recrut. Gheorghe Hada, Nuț Hada și Blag Giurgiu vor influența satul în acest sens.

Atât în Lunca cât și în Gligorești, comisia nu va reuși să recruteze pe nimeni.

Contele Thorotzkai Miklos, comitele suprem al comitatului Turda va lua hotărârea neretică de a înfrânge cu orice preț rezistența luncanilor, deoarece considera localitatea drept una strategică, în jurul ei gravitând vreo alte 7 sate. Refuzul Lunei de a da recușii putea duce la generalizarea acestei rezistențe în toată regiunea.

În seara 6 septembrie 1848, comitele suprem sosește la Luna, somând populația să permită conscrierea recruților. Oamenii cer o păsuire până în 11 septembrie, când se încheie târgul de vite de la Turda, pe care contele este nevoit să o accepte. Imediat, lunenii au trimis un delegat la Blaj (pe Rusu Ioan, zis Suci). De la Blaj și de la Turda, lunenii se pare că primesc încurajări pentru a se opune recruților. Ei se pregătesc de asediu adunând pietre într-un loc strategic, numit 'după Curte', oblesc coase, ascut sape și furci, iar unii făuresc chiar lănci.

La 11 septembrie 1848, comitele suprem Thorotzkai, însoțit de vicecomitele Beteg Gábor și comisarii conscripției, sosesc din nou la Luna și se instalează în curtea preotului tânăr, Iosif Coltor.

De data aceasta se opune Vasile Pogăcean. Mulțimea venită, cu feciorii, la conscriere părăsește locul și iese în stradă. Cei doi înalți funcționari comitenși, cu toată autoritatea lor, abia dacă-i mai aduc în curte pe câțiva, mai slabi de înger, dar când se ajunge la conscrierea băiatului lui Ștefan Dic, din

stradă se aud strigăte: 'Nu vă lăsați feciorii să fie înșcriși, lăsați-i acolo pe domni!' Femeile care au îndrăznit să agite mulțimea (câci femeile strigaseră) au fost Todora Grof (Mazere) a lui Matei, Todora Barta, Țiganca Armanca și Maria, soția lui Petre Ilea. Iscându-se un vacarm de nedescris, mulțimea părăsește definitiv locul de recrutare.

Bineînțeles, la plecarea, comitele suprem amenință cu represalii încă în aceeași zi.

Clopotelul sunt trase într-o dungă și întregul sat se pregătește pentru rezistență. Contele Kemény József din Lunca încearcă o ultimă manevră, îndemnându-i pe săteni să ceară clemență comitelui suprem, pentru ca acesta să nu aducă trupe. El este însă alungat cu vorbele: 'Nu-l credeți, spune minciuni!' și el 'ține cu nobilimea; el vrea numai să ne înșele!'.

Confruntarea devine astfel inevitabilă și iminentă. Satul se organizează pentru a deveni o fortăreață - se ocupă locul strategic din care se putea împiedica intrarea soldaților și se ridică baricade.

Semnala de alarmă al clopotelor din Luna este preluat de satele din jur. Erau trimiși acolo și emisari care să aducă ajutoare. Grupurile care veneau în ajutor (40 - 100 de oameni) erau foarte disciplinate. Până în zori, se adună aproape 1500 de luptători (după unele surse, chiar 8.000) din Luna, Lunca, Gligorești, Grindeni, Gura Arieșului, Hădăreni, Chejani și Urca. Din păcate, marele lor handicap era lipsa armelor de foc.

Dispozitivul de apărare era condus din casa preotului Nicolae Luncanu, unde se mai aflau Iosif Coltor, preotul tânăr din Luna, Gheorghe Balog, protopopul ortodox din Turda, Alexandru Grama, preotul din Grindeni și Țăranul Ștefan Neamțu din Lunca. E semnificativ că în apărarea Lunii n-au existat diferențe confesionale între ortodocși și greco-catolici, dimpotrivă, o colaborare strânsă - sfaturi se ceruseră și de la Blaj și de la Sibiu.

Vasile Rusu supraveghea împrejurimile din clopotniță. Peste Luna vor veni circa 270 de soldați: 51 de ostași din regimentul Sivkoviți, o ceată de husari secui din Vișoara, iar din Bădeni este chemată o unitate de 30 de călărești secui comandați de căpitanul Baumgarten. Din Argăbici și Câmpia Turzii vin 130 de infanteriști secui, cu toții înarmați cu puști, săbii și lănci.

Tratativele tin până la 11 noaptea și, în final, soldații se retrag, revenind, însă, la atac a doua zi, în 12 septembrie 1848, după ce căpitanul Adler a eșuat în tratativele cu sătenii. Comitele suprem a ordonat înaintarea în forță, trupa făcându-și loc cu patul puștilor. Mica oștire e practic înconjurată și supusă ridiculizării; mulțimea joacă, vociferază agitându-și palăriile, convinsă că soldații nu vor trage.

Încă se mai deuceau tratative.

La ele luau parte Sand Fețița, Ioan Suci, Mihail Rad, Nuț Tulai, Vasile Vlad din Luna, Ștefan Neamțu din Lunca, Grigore Cismaș din Gligorești, Curierul Mocanu, abia sosit de la Sibiu, încurajează oamenii să reziste - deși adusesse o scrisoare de la Moise Fulea ca îndemn la ascultare și supunere.

Sand Fețița, înainte de atacul soldaților și al găzilor naționale maghiare, prezintă un document rarism pentru 1848 - un manifest-protest al Țăranilor români care exprima voința legitimă a celor adunați la Luna: 'protestăm ca să nu fim atacați cu samavolnicie' și 'suntem gata mai bine să murim decât să dăm soldații domnilor și să murim pentru ei'. Semnează: 'Poporul adunat'.

Tensiunea crescând, începe busculada înaintării micii trupe, și în pofda manifestului-protest, se trage în carne vie.

În urma celor 5 salve de pușcă trase, se prăbușesc circa 20 de oameni, aproape toți români (se pare că au fost și doi maghiari și un Țigan). În total, după Gazeta de Transilvania, au fost 30 de morți.

Soldații au trecut astfel peste cadavrele Țăranilor, amăgindu-se cu o 'victorie' care de fapt va duce la accelerarea concentrării mulțimilor la Blaj, pentru cea de a treia Adunare, impulsivă totodată, pe români, să ia drumul Năsăudului pentru a se înrola în armata lui Urban și, în fine, după multe asuprii, să răzbune și sângele vărsat la Luna.

Pentru a 'justifica' măcelul, contele Thorotzkai raporta lui Vay Miklós: 'dacă în decurs de 24 de ore această masă de oameni nu s-ar fi dispersat, toată regiunea ar fi fost cuprinsă de flăcări'. Oricum, măcelul nu a făcut altceva decât să a grăbit izbucnirea războiului civil.

Ocărmuirea, oarbă, nu s-a mulțumit cu zecile de morți de la Luna, ci a ordonat și o 'cercetare aspră', în urma căreia au fost duși la închiisoare o mulțime de români.

Între conducătorii rezistenței Țăranilor s-a aflat și Tudor Lazăr, preotul din Lunca, juii sătești: Toader Boar din Luna, Grigore Cismaș din Gligorești, Dumitru Lungu din Chejani și Ioan Brad, judele din Grindeni, precum și mulți alții.

Printre eroii de la Luna trebuie să-i enumerăm, în primul rând, pe cei ce și-au dat viața (altăia căji îi știm din documente), pentru libertate și drepturi naționale, pentru cauza națiunii române din Transilvania: Gh. Hada, Blaj Giurgiu, Vasile Șerban, Vasile Udrea, Gavril Spălnăcan, Vasile Mocan alias Hăfejan și un singur rănit pe care-l știm, Nicolae Săbăduș. Ceilalți 24 de morți și zecile de răniți, neștiuți de noi, va trebui să-i comemorăm ca 'eroi necunoscuți'.

Dr. Gelu NEAMȚU, Institutul de Istorie Cluj-Napoca

Vasile Copilu Cheatră:

## Psalmul XXXIV

Ca un neputincios și compătimit olog  
Cu gândul în genunchi, Doamne, te rog  
Dă-i putere și uriașă răbdare  
Neamului meu călcat în picioare.

Și credință mai tare, ca Detunata, Tu dă-i  
Pe rând cu ea să-i alunge, pe hoji și pe călăi.

Trimite-le în cele patru vânturi și semne,  
Că nu-i cu puțință nimeni, azi, să-i îndemne,

Năravul de stăpâni și crunți dictatori  
Cu minciuna pe buze și capul în nori,  
Pentru binele Țării vreedată să-l lepede,  
Vedeai-am motroșiți, din lume, cât mai repede.

Că dacă Tu-i uiți și de-acum înainte,  
Cine și-o mai aduce de Tine aminte,  
Pe-aceste pământuri de jaf și de jale,  
Nu vezi cum pun răstignirea Ta,  
Iarăși la cale?

## Toponimie ce reflectă frământata istorie a Transilvaniei: furci, spânzurători și acăstăi

Toponimia, ca disciplină componentă a lingvisticii, are largi deschideri interdisciplinare spre geografie, dar adeseori și implicații istorico-sociale, culturale și economice foarte interesante.

Toponimele sunt un neprețuit material pentru istoria unui popor, mărturie vie a continuității lui, a transformărilor economice, sociale și spirituale, a formelor vechi de limbă, a condițiilor naturale și a mentalității celor care au creat această categorie de nume.

E bine cunoscută îndelungata luptă a Țăranimii din Transilvania, în majoritate alcătuită din români, împotriva secularilor nedreptăți și opresiuni feudale.

I. Toponimele: furci, spânzurători și acăstăi  
Dintre diferitele toponime ce reflectă diferite aspecte ale dramaticei istorii a Transilvaniei, am selectat, în primul rând, toponimele de tipul 'furci, spânzurători și acăstăi', ce mărturisesc direct multisekulara opresiune feudală.

Pentru cuvintele de mai sus, dicționarele indică următoarele origini: 1) cuvântul 'furcă' este de origine latină; 2) 'spânzurătoare' are la bază verbul 'a spânzura', provenit dintr-un posibil etimon latin 'expendiolare' (latinul clasic 'expendulare'), derivat cu sufixul '-ătoare'; 3) Ultimul cuvânt al acestei serii de toponime și apelative sinonime este acăstăi, cu singularul mult mai rar acăstăi, provenit în limba română prin influență maghiară. În actele oficialităților acest tiponim este atestat prima dată în scaunul Mureș, la anul 1325, cu denumirea Acăstău Mare, respectiv possessio Nogakaszotoluki, precum și Acăstău Mic, adică Keysakaszto.

Aceste cuvinte, devenite concomitent nume proprii de locuri, de hotar, le vom comenta, în cele ce urmează, doar în privința evoluției lor semantice, lexicale și gramaticale, din anii când se ivesc în istorie neîndoielnicele semne ale prăbușirii învechitei lumi nobiliare, prin răscoala lui Horea, în urmă cu peste 200 de ani.

Tragicul epilog al răscoalei din 1784 a fost zdrobirea cu roata, la 28 februarie 1785, a trupurilor lui Horea și Cloșca, pe eșafodul înălțat în Dealul Furcilor, loc foarte apropiat de cetatea din Alba Iulia.

Una dintre măsurile de represalii, ceva mai puțin cunoscute, a fost aceea că Țăranii iobagi din comitatele revoltate să poarte cusut pe spatele Țăranilor semnul furcilor (spânzurătoare) tăiat din pânură albă. Cei ce nu se supuneau acestui simbol de discriminare socială (cu rezonanțe naționaliste) urmau să fie pedepsiți cu bătaia cu câte 50 de 'bastroane' pentru fiecare persoană.

Dar, cu aproximativ un deceniu înaintea acestor tragice evenimente din 1784 - 1785, când regentul impenului Habsburgilor, viitorul monarh luminat Iosif al II-lea se pregătea să viziteze Transilvania, mama lui, împărăteasa Maria Tereza, trimisese guvernului feudal al Principatului Transilvania, anexat Austriei, prin curier special, ordinul să curețe fără întârziere drumurile publice de toate starurile celor executați cu ștreangul, cu roata sau Țeapa, care, după obiceiul de până atunci, erau 'expuse pe margine de drumuri spre oroarea călătorilor, iar de acum încolo să nu se expună ci să se îngroape'.

După tragerea pe roată din 1785, încă vreo trei sferturi de veac, furcile, spânzurătorile ori acăstăile rămân dominantele și îngrozitoarele simboluri ale asuprii nobiliare (mai ales groșești) din Transilvania.

Din această perioadă a rămas, ca un leit-motiv legendar, lapidar, faptul că opinia cenzorului habsburgic despre Cronica lui Gheorghe Șincai a fost rezumat în lapidara expresie: opus igne, auctor patibulum dignus (est), adică 'opera e demnă de foc, autorul de spânzurătoare' cuvântul patibulum având în latină semnificația 'furcă de spânzurat sclavii'.

Evenimentele anului 1848 din Transilvania vădesc, din nou, prezența aceluiași sumbre instrumente (unelte) ale morții, după cum consemnează G. Barițiu în valoroasa sa istorie: 'Ceea ce în epocă nu se mai vedea nicăieri în Europa, se vedea în tot cuprinsul Transilvaniei, adică furcile și spânzurătorile (s.n.) ridicate în permanență spre toate locurile, la mai multe și câte o Țeapă de lemn înfelenită alătura cu furcile în pământ. Furcile sau Țeapa sau fugarea erau simbolul poeziei (puterii) aristocratice. Ori la ce comune se întâlneau hotarele, la câte două ori trei, acolo vedeai două sau trei perechi de furci'. În continuare, cu o amară ironie, Barițiu comentează astfel: 'Dacă nu erau școale în Țară, să fie spânzurători de ajuns'.

Revoluționarii, în dreapta lor război, știau de fapt, cui i s-ar cuveni aceste spânzurători. Să ne amintim, de pildă, inspiratul și incendiar vers al lui Petofi 'Akaszatok fol a kiralyokat!', din poezia cu același titlu, compusă în învrăbitul an 1848, vers tradus în românește prin 'Trimiteți regii la spânzurătoare' (literalmente 'Spânzurați-i pe regi!'). Dar în 1867, cea mai mare parte a nobilimii și burgheziei maghiare, ce se războiește aprig cu Habsburgii, s-a împăcat cu ei, alcătuiind Imperiul Austro-Ungaria (cu Transilvania anexată Ungariei) în care Francisc Iosif I, născut în 1830, a domnit între anii 1848 - 1916. Dar Petofi murise în 1849, în lupta de la Albești, iar Ludovic Kosuth murise în exil.

Reținem și din versul precedent că etimonul regionalismului transilvănean acăstău, acăstăi este substantivul maghir akasztó 'spânzurătoare', devenit actualmente arhaism și aproape necunoscut de generațiile actuale, arhaizarea cuvântului datorându-se scurgerii timpului și altui curs, în aparență mai civilizată, al zbuciumatei istorii a populației de pe aceste meleaguri.

Locurile pe care odinioară se ridicau furci, spânzurători și acăstăi au devenit treptat nume proprii de locuri, cu valoare toponomastică evocativ-istorică. De exemplu, în 'Cartea Oltului' Geo Bogza, cutreierând și descriind Țara Oltului din Transilvania (sau, după altă denumire, Țara Făgărașului, vechi ținut românesc) nota într-un revelator episod, din care vom reține doar următoarele fragmente: 'În mersul lor spre apus, în vreme ce crestele vinete ale munților se tălăzuiesc în zare, apele Oltului întâlnește, unul după altul, vechile sate ale Ardealului. Fiecare poartă alt nume, dar celei mai înalte coline, ce îl străjuiește, i se spune Coasta Furcilor. Un sat, și la margine o colină, încă un sat și încă unul, la marginea lor câte o colină, fiecare purtând același nume: Coasta Furcilor'. Din același pasaj, în alt fragment, se pecizează originea denumirii 'Coasta Furcilor'. Numele lor vine din trecut, de pe vremea iobăgiei. Atunci pe dealul de la marginea fiecăruia se înălțau spânzurătorile (s.n.). La umbra spânzurătorilor și-au dus satele din dreapta Oltului viața, veacuri de-a rândul. În fiecare din ele, sub colina cea mai înaltă, simplu și tragic numită Coasta Furcilor, oamenii se nășteau și trăiau ca la picioarele unei Golgote, pe care oncând puteau începe tristul urcuș'.

(Continuare în numărul următor)

ALCRISTUREANU

## Luceafăr al redeșteptării noastre

Timotei Cipariu (1805-1887)

A fost unul dintre conducătorii de frunte ai românilor transilvăneni în lupta pentru emanciparea națională, organizator al marii adunări de la Blaj din mai 1848, în calitate de vicepreședinte al acesteia, redactor al publicațiilor 'Organul Luminării', 'Organul Național', 'Învățătorul Poporului' din 1847-1848, membru în 'Comitetul de Pacificație' (format în toamna anului 1848 (sept.)), un adevărat guvern românesc al Transilvaniei.

Timotei Cipariu, personalitate de excepție, care prin patriotismul și erudiția sa de renume mondial a fost un model pentru Mihai Eminescu și Nicolae Iorga, membru fondator al Societății literare române (1866) devenind în 1879 'Academia Română' și membru fondator al 'Astreii'.

Timotei Cipariu, fiul de Țăran din Păneade învășe încă acasă să citească în trei limbi, iar la 14 ani când era abia în clasa întâia de liceu la Blaj a învățat singur să citească grecește, a fost atât de aprig la învățătură încât a pus uimire pe dascălii școlilor din Blaj. La 12 ani învășe tot singur de capul său și limba ebraică. La 15 ani știa pe Horațiu întreg, iar la 16 ani avea pe Iliada și Odissea în degete - spunea despre dansul bunul său cunosător Moldovănuț, membru al Academiei Române și președinte al 'Astreii' (ii fusese mai târziu ucenic și mâna dreaptă). Paralel cu, greaca și latina a studiat și limba italiană încât ajunsesă să cunoască pe Dante ca și pe Homer și Horațiu. Dintre limbile mari apusene se îndelețnicise cu

franceza, ale cărei opere sunt reprezentate în locul prim, ca număr, după cele românești în vasta sa bibliotecă. Era acasă desigur și în limba lui Shakespeare - având colecțiile autorilor britanici. Citea cărți și manuscrise în aproape toate limbile orientale, în persană și arabă îndeosebi declarând că găsește într-insele nebănuite comori de gânduri și frumuseți.

Tradiția susține că Timotei Cipariu în tinerețile lui ar fi răzbătut călare până la Constantinopol, aducându-și de acolo numeroase manuscrise și rarități orientale. Din biblioteca lui, cea mai diferită în conținut și mai însemnată bibliotecă particulară din Transilvania, care a avut de suferit în timpul Revoluției '48-49 - multe cărți și manuscrise au fost furate, distruse sau arse. A fost și poet. I se păstrează două volume de versuri inedite. Ele sunt scrise mare parte cu chirilice. Avea ca model poezia populară.

Nu-i de mirare dacă marile mișcări din Europa renăscute de revoluția franceză atât cele culturale cât și cele politice răsună și la Blaj, măcar în citirile unui om ca Timotei Cipariu. Încă înainte de 1847 Cipariu avea abonat un jurnal francez din Paris, altul din Germania și al treilea din Viena Habsburgilor.

La zile de trebuință cărturarii Blajului se avântau la hotărâri mărețe ca în anul 1842, când au trimis la dieta din Cluj memorabilul protest împotriva introducerii limbii ungurești în ramurile vieții publice din Ardeal. Cipariu cu gazetele lui din Apus ține mâna pe pulsul vremii, iar colaboratorii lui sunt nu mai puțin atenți și dânzii la

frământările neamurilor.

La moartea lui Cipariu tânărul Coșbuc face ce a făcut Eminescu la moartea lui Aron Pumnul și scrie poezia 'Non omnis moritur': 'Treii scânduri și o movilă de glii nu pot s-ascundă/ Pe-un om iubit de-o lume, pe-un om de fapte mari,/ Un neam întreg ce plânge, stă gata să răspundă./ Că-n veac va recunoaște, cu-o inimă profundă./ Pa marele Cipariu!'.

Având profesori și modele bărbaiți ca Cipariu, Ioan Bunea, Ioan Moldovan, interesanta figură de dac cu sprâncenele stufoase, cu zâmbetul de veșnică ironie pe buze care, cu ocazia unei vizite ministeriale de la Budapesta, după discursuri oficiale în limba statului de atunci, s-a ridicat și a spus ministrului:

Excelență, eu îți vorbesc în limba părinților mei, ca să ai ocazia fericită a-i admira dulceața și să vezi, că dacă luptăm noi românii pentru această limbă cu atâtă îndărăjire, avem nu numai temeri de sânge, ci și motive de superioare frumuseți! Noi ne iubim neamul pentru că e de la Roma cea Veșnică și nu suntem dispuși să ne lăsăm de limba noastră nici chiar de dragul unei 'Excelențe' ca D-ta!'. Nu a avut Blajul vreun alt bărbat, față de erudiția căruia să se fi arătat atâtă respect și admirație ca față de Cipariu.

Col. (r.) Vasile CRISTEA,

Celebra scrisoare a lui Avram Iancu către maghiari:

## „Între noi și voi armele niciodată nu pot hotărî“

La 15 iulie 1849, după tragediile războiului civil, declanșat în Transilvania de acei revoluționari unguri care credeau că pot nesocoti voința neamului românesc, răpindu-le țara (prin unirea forțată la Ungaria) și limba (prin declararea limbii maghiare ca limbă oficială în Ardeal, fapt apreciat drept pozitiv de căpetenia armatei revoluționare ungare, polonezul Iosif Bem), după ce însuși Kossuth Lajos se convinsese că a greșit și că trebuia să ajungă la o înțelegere cu revoluționarii români, Avram Iancu, eroul Revoluției Române, se adresează maghiarilor printr-o scrisoare devenită celebră, răspunzând acestor încercări de apropiere și clarificând totodată poziția românilor în decursul acestui vifor de libertate de la 1848 - 1849. Toată noblețea atitudinii și voinței românești, de după secole de aspirare națională, din timpul Revoluției românești din Transilvania, luminozitatea și forța de

caracter a unei mari personalități a românilor răzbată din acest text deosebit de valoros. Românii s-au ridicat să-și apere ființa națională, să scurteze cu tăișul lancei, în primul rând, tirania de nu fi recunoscută nici în ceasul din urmă al primăverii popoarelor demnitatea lor de națiune politică în țară. Deci nu s-au ridicat amăgiți fiind de camarila vieneză - spune Iancu. (Din păcate și azi istoriografia ungară, ca să justifice barbariile comise împotriva românilor la 1848 - 1849, joacă aceeași carte, neluând în seamă însăși acest superb apel către maghiari, al lui Iancu, din epocă). Cu un extraordinar simț al umanității, Iancu arată că românii s-au ridicat împotriva tiranilor maghiari, dar prin aceasta nu vrea „a desonestă caracterul întregii națiuni maghiare“. Întreg textul scrisorii se asemănă cu ascuțimea unui bisturiu care taie răul din rădăcină pentru a vindeca. Dacă maghiarii voiesc să trăiască într-

adevăr pe principiile libertății, egalității și frăției, atunci ei se pot aștepta din partea românilor la cel mai sincer ajutor pe care l-ar da „vreun popor european“ și aceasta încă nu e prea târziu - spune Iancu. Însă, cel ce înșală pe români, dar și pe unguri, și e vinovat de duplicitate și de terorismul dezlănțuit în Transilvania, e Ludovic Kossuth. Trebuie deci - spune el - „să luați alte mijloace de a trata cu noi“, convins pe deplin „că între noi și voi armele niciodată nu pot hotărî“.

După cum știm, propunerile de pace ale lui Kossuth au venit prea târziu. Scrisoarea lui Iancu rămâne, însă, peste timp, un document deosebit de valoros al Revoluției Române de la 1848 - 1849, o oglindă a unei mari conștiințe, a unei impresionante staturi morale a generației române din acel moment de răscruce al istoriei naționale.

Vasile LECHINȚAN



Avram Iancu în fruntea moșilor - litografie după o pictură a lui Ioan Costandea

„Libertate, egalitate, frățietate.

Fraților maghiari!  
Ascultați cuvintele purcese din adâncul sufletului unui român sincer.

Aceste sfinte principii ne treziră din adâncirea în care ne apasă varvarii sute de ani; pentru aceasta am ridicat cereri la locurile cuvenite; pentru acestea, ca să nu ne fie recunoscute, am ridicat arme, ne-am vărsat sângele, și a ni-l vărsa pentru libertate suntem răsculați, până va mai curge sânge în vinele noastre. Dele-și părerea Europa, judece popoarele civilizate, noi ne luptăm pentru libertatea noastră, ca asuprită, de-a veacurilor nedreptate.

Fraților! Crede-ne-ți nouă, că noi preluminaț vedem, și prea hotărât credem, că în aceste două patrii surori, maghiarul de existență și viitor nu poate vorbi fără român, nici românul fără maghiar. Credem și prealuminaț vedem, că preste noi și preste voi, azi mâne vrea să dee mâna un element gigantic, care în scurt timp ne va îneca, și nu vor rămânea altele, decât urmele existenței noastre. Amândouă părțile, vedem că pericolul ne amenință, încă de aproape, și totuși nu ne putem înțelege. Nu știu din ce pricină, pizma sau doară superbia, își învârte sabia între noi și voi, ca nici în

agonie să nu putem vorbi de aproape.

Noi, cu durere privim la scena ce s'a întâmplat în această patrie, și în care și noi am fost siliți a lua cea mai mare parte, însă, să credeți domnilor, că răscularea noastră nu s'a întâmplat prin amăgirea Austriei (dupăcum dv. rău sunteți informați), ci pe noi ne-a răsculat nerecunoașterea naționalității politice, tiraniile și barbariile conservatorilor și aristocraților transilvani, maghiari, cari, poporul în această epocă nu le-a mai putut suferi, și de cari inteligența s'a scârbit cu totul - am fost siliți a ridica arme, a le purta în contra aceluia care mai de aproape ne tirănește, și se vede a ne apăsa existența politică, despre ce va mărturisii istoria, punând vină, cu-i va fi drept.

Ne provocați în numele națiunii maghiare să depunem armele, ba să le ridicăm împotriva tiranilor și asupritorilor comuni. Crede-ne frate, că cu cea mai mare sfășiere a inimei trebuie să mărturisim că noi armele până acuma pe drept le-am întrebuințat în contra apăsătorilor noștri, însă prin aceasta nu vrem a desonestă caracterul întregii națiuni maghiare, nu, de aceasta ferească Dumnezeu! popoarelor. Ci voim a vă trezi pe voi și a vă arăta, că între voi este vermele, care vă roade rădăcina,

și vă sapă temelul unui viitor, pe care vi-l puteți promite etem. În senatul vostru s'a ivit pizma intrupată și, ca sicca clodiana, sub veșmânt își împrăștie veninul său, ca să nu vă puteți câștiga simpatia unui popor, dela natură compact, spre a nu se putea nimici în moment, ba nici în timp, și ca să nu vă puteți însuși sincera prietenie, a unui popor de secolii virtuos, după cum l'ați putut vedea, și ca mână lipsită (?) de arme, și după cum vi-i vor mai dovedi vouă timpurile cele critice, care vă amenință în viitor.

Fraților! Spiritul de care e pătrunsă și însuflețită Europa cu un impuls mai elastic străbat la sufletul nostru, decât la oricarei națiuni, care a mai văzut până acum raza libertății. Libertate, egalitate, frățietate, aceste principii sunt deviza noastră, acestea tesaurul și cel mai sfânt obiect, pentru care și cu care trăind suntem gata a da mâna cu cel mai nedumerit vrăjmaș ai noștri, și a le promite cel mai sincer ajutor, ce se poate aștepta dela vre-un popor european, iar de aceste principii lipsiți, cu cea mai bărbătească seriozitate suntem hotărâți din început, a ne bălțui sângele până la cel din urmă român. Însă aceste principii le pretindem dela oricine, garantate pe temelul existenței națiunii, și nu suntem indestulați, văzând însemnate

numele lor pe scrisori private, nici auzindu-le numai sunetul cel dulce, pe la urechile noastre, ca un echo fără de simțire. Voi ne imbițați cu mărinositatea națiunii voastre, ne somați la reînțoarcere, făgăduindu-ne drepturi, și iertarea păcatelor politice (atâta, încât nu ne-am putut, ba nici nu ne vom putea convinge, că păcatul politic ne-ar îngreuna vre-odată), însă din contră, de nu vom voi, sau mai bine zicând de nu ne vom convinge, estirpațiune prin foc și fer! (Focul și ferul cu mijloace omogene vom păși în contra!).

Noi, fraților, într'atâta suntem de sinceri, încât toate promisiunile voastre private le credem, însă - durere! când târziu sunt astfel de promisiuni către noi îndreptate, dupăce cercându-le nu le-am dobândit, căutându-le nu le-am putut afla, dupăce ne-am măcelat, dupăce prooțimea și partea inteligentă s'au debilitat, jertfindu-se nu prin arme, dupăcum poftesc legile unui războiu uman, ci prin furci (bitôfa!) după ce în poporul nostru a apus spiritul amicitiei către voi, și s'a înclulcat o aversiune înconștientă-vă, într'atâta, încât el, fără de amăgirea cuiva, mai voește a primi sabia oricărui tiran din Europa de ajutor împotriva noastră, cu cari firea ne-a așezat în una patrie, ca împreună să asudăm cultivând-o și împreună să gustăm dulceața fructelor ei. Durere, de trei ori durere, că voi, cari cu pași uriași credeți că stați înaintea noastră în cultură, acestea nu le-ați prevăzut, și în loc de a vă câștiga amici sinceri cu mijloace blânde și dulci, ați răpit în dreapta sabia teroristică neroniană și ați primit modul de trădare, al infernalului Caligula. Totuș, vă spuneam cu cea mai umană sinceritate, nu ar fi târziu a ne dobândi

de amici, dacă ați pipăi odată calea prin care se poate asta, dacă ați dovedi în practică mărinositatea, despre care atâta vă place a predica. Însă noi, spunând adevărul limpede, ne cam temem a vă crede d-voastre, de oarece aievea ne-am înșelat, - Crezut-au bravii noștri bărbați Buteanu și Dobra, și căzură jertfă ascuțitului teoristic. Cu adevărat ați putea voi înoda aici o scuză, că căzură din furia soldaților, sau neghiobia lui Hatvany pricinui aceasta - însă aceasta scuză e deșartă și fără de temei, deoarece nu Hatvany ne înșela pe noi, ci acela întru care voi v'ați odihnit, căruia voi cu crezământ deplin i-ați pus fericirea voastră în mână, ca să o așeze pe viitor.

Acela care e capul vostru, și președintele țării ungare, acela, acela vezi ne înșală pe noi, și acela e Ludovic Kossuth, după cum puteți vedea aci din aceluș, și ex diametro opusele lui două scrisori, semnate cu literile A și B, cari au de a trece și prin un examen critic european.

Acum oare nu cu drept cuvânt am putea striga cu poetul: „accipe nunc dansum insidias et crimine ab uno disce omnes“ - însă noi nu voim să facem salt în concluzele noastre, ci mai dorim să ne convingem din contră, ce iarăș dela voi atarnă.

Pe scurt: voim iară a vă spune, și exclamăm: de credeți (!) în cer cu Dumnezeu și pe pământ o patrie, luați alte mijloace de a trata cu noi, convinge-veți deplin, că între noi și voi armele niciodată nu pot hotărî, însă nu întârziati, ca să nu se împlinescă în voi cuvintele scripturei: „Că va intra mirele, și voi nu veți avea untelemn în candelarele voastre“.

Dat în Câmpeni, 15 iulie 1849  
Avram Iancu, prefect“.

Haz de necaz:

## Ce-i cu bancnota?

Asistăm profund impresionati la tot felul de minuni demne de milenii trei, minuni care se petrec în țara noastră, semn că și noi, românii, suntem un popor ales. Cine ne-a ales, și pentru ce ne-a ales, nu prea știm, dar bănuim...

Suntem un popor fericit, deși unele chestiuni mărunte și nesemnificative ne fac să devenim mirați și nedumeriți. Înțelegem că suntem în tot felul de tranziții, de la economia centralizată la economia de piață, de la tractoare cu plug, la tradiționala sapă românească. Țara are nevoie de sacrificii și cine să le facă dacă nu noi, cei mulți și... naivi?

Cu entuziasm revoluționar am acceptat și ajutat să se distrugă fabrici, uzine, crescătorii de porci și păsări, CAP-uri, agricultură... În fond, la ce trebuie atâtea locuri în care să ne spetim muncind, în loc să ne transformăm în cugetători. Adică, să stăm și să ne cufundăm în nirvana, ca atâția gânditori celebri, apăruiți pe firmamentul democrației noastre.

Când am auzit că minusculul trenuleț (și singurul!) care străbate Munții Apuseni va fi desființat, m-am bucurat. Gândindu-mă că acest act inteligent, corelat cu desființarea tuturor minelor din munți va face ca aerul să se purifice, fapt ce va impulsiiona turismul până la cote maxime. Mai mult, amatorul de turism nu va trebui să urce până la Câmpeni, Abrud sau Muntele Găina pentru a simți ozonul. Acesta se va revărsa în valuri și se va resimți stând la o cafelea sau un restaurant din Cluj-Napoca, Oradea, Alba Iulia, Timișoara, Arad etc.

Din multiplele inițiative și gândiri adânci cu care ne-a pricopsit ultima revoluție și pe care le-am acceptat cu toții într-un entuziasm general, eu n-am înțeles de ce bancnota de 5000 de lei nu va mai purta efigia lui Avram Iancu. M-am gândit că datorită compoziției guvernului, unii membri nu-l mai suportă pe cel care i-a pus la punct pe bunicii lor... Mi-am revizuit gândurile și am constatat că nu poate fi așa. Avram Iancu a acceptat să nu lovească un dușman înfrânt, căci românii nu lovesc în cei căzuți.

Dovadă a celor afirmate de mine o poate face chiar doamna UDMR, care oricât de cochetă și rafinată este, a recunoscut acest lucru încă din anul 1992, când afișul ei electoral a fost portretul lui Avram Iancu (!!!).

M-am gândit apoi că adevăratul motiv al schimbării efigiei lui Avram Iancu de pe bancnota de 5000 de lei este cu totul altul.

Trebuie să fie altul! Poate i se reproșează Craișorului că a fost naționalist, că nu dorea să intre în Europa? Dacă aceasta reprezintă motivația, atunci dați-mi voie să nu fiu de acord; el a iubit și celelalte etnii, atât doar că nu suporta să fie palmuit, fapt pentru care a promovat învățăturile lui Hristos și anume, că este mai creștinește să dai decât să capeți. Cât despre Europa, ei bine, dorea să intre în ea, dar împreună cu munții lui dragi cu tot, ceea ce, evident, nu se putea fără a crea tulburări ecologice.

Nu! Și această idee trebuie înlăturată. Motivul schimbării efigiei lui Avram Iancu de pe bancnota de 5000 de lei trebuie căutat în altă parte. În fond, 5000 de lei din zilele noastre echivalează cu 5 lei de pe vremea răposatului Ceaușescu. Este rușinos ca Avram Iancu să patroneze o astfel de bancnotă. Cu siguranță că Puterea gândește că efigia marelui Craișor să patroneze bancnota de 1 milion lei. Un milion de lei este, totuși, o valoare ceva mai mare, iar implementarea lui Avram Iancu pe bancnotă ar fi o reparație morală, lesne de înțeles și acceptat. Deși, nici milionul nu se ridică la valoarea omului care a fost Avram Iancu!

Azi n-ar trebui să mă mire nimic. Avram Iancu a avut o valoare inestimabilă, dar a murit sărac... Alții n-au valoare, dar manevrează miliarde și... trăiesc.

Dar, prea multe gânduri și întrebări!

Ioan HERINEANU, Vicepreședinte al Societății „Avram Iancu“ din România

Restituiri: Octavian Goga

## Sărbătoarea tinereții

Locul unde s-a arătat odată destinul unui neam, rămâne pentru posteritate un loc de pelerinaj.

Spune legenda că acolo unde a fost odinioară un câmp de bătaie, după vremuri târzii, umbrele oștilor potrivnice tot mai răsar încă în miez de noapte și zgomotul lor de luptă îl aud călătorii. E atâta mister în clipa când se hotărăște soarta unui popor, că petecul de pământ care a găzduit această clipă nu se mai dezlipește de ea și o păstrează pe veci ca o taină a lui. S-ar părea că fiorul, care a tresărit în sufețele de atunci, în ziua cea mare, a pătruns așa de adânc în sânul naturii, încât flutură peste veacuri, animat de creștele copacilor ca un cântec al eternității...

Așa suntem noi în această câmpie, care a auzit cea dintâi mare spovedanie a Ardealului.

Câtă vreme se va însemna rostul existenței noastre, vor veni totdeauna aici pelerini ai generațiilor viitoare, să-și plimbe privirile de-a lungul întinsei livezi, stând de vorbă cu trecutul care luminează departe.

Ziua de 3/15 mai 1848 e stâlpul de foc, ce s-a aprins după veacuri de întuneric, e prima zi a libertății noastre politice. Cu cât cumpănim mai bine istoria Ardealului, cu atât ne apare mai plină de înțeles toată durerea acelora care am trăit pe aceste meleaguri.

Povestea noastră e deopotrivă de simplă și de tristă. Stăpânirea străină strănge neconștient ca în niște chingi de fier un trup viguros. S-a dus lupta sângelui, pe aceste plaiuri, o mie de ani. Deschideți cărțile vremii și veți vedea la fiecare perioadă istorică un călău care ne cerea sufletul; la fiecare pagină, o cursă întinsă. Erau zadarnice toate formele de reconciliere, toate suplicile la înaltul chezar-craiesc scaun de la Viena, toate plângerile latinești care mucezeau în cancelariile

principilor Transilvaniei. Toate erau în zadar! O singură dogmă putea să ne smulgă din închisoarea seculară: ideea libertății naționale, conștiința diferențierii de sânge cu toate consecințele ei logice. Prin instinctele lui de conservare, țărânul a înțeles această lege fatală a istoriei. Îngrădit în limbă, în basme, în viziuni și tradiții seculare, el a trăit de-a pururi într-o cetate neînvinșă.

Trebuia să vie însă o pleiadă intelectuală, care să dea o justificare de principiu acestei diferențieri din lumea instinctelor și să introducă în conștiința publică fermentul programatic al unei idei.

Acest rol l-au avut viziunile noastre de la 1848. Ei au codificat din instinctul maselor un crez, un program politic. Aici, de pe această piatră, în cadrul câmpenesc, simbol al înrului unui popor cu pământul s-a desfășurat marea adunare. Reconstruieți tabloul: sub cerul albastru de primăvară, într-o zi de Mai, patruzeci de mii de frați în haine albe, bătoroarea țărână verde. Erau viitorii lănceri prinși de flacăra revoluției. La mijloc, statul major înconjurat de clerici: Șaguna, îndrăznețul ierarh diplomat, Cipariu ascetul scripturilor bătrâne, Avram Iancu, dărz și întunecat ca un început de furtună, viteazul popa Balint, Axente Sever, voinic ca o prăvălire de munte... Într-un colț ardeau înfrigați de epopee ochii lui Bălcescu. Strălucea soarele de Mai, era nouăte și vitejie în sufele. Zvâcnea ca o sevă proaspătă învierea unui neam. În această atmosferă de mare praznic necunoscut încă, s-a ridicat pe piatră un om firav cu chip de apostol. Era Simeon Bănuțiu, cărturarul tribun. Cuvântul lui se rostea lapidar și apăsător, ca o sentință târzie după un proces milenar: „Nu mergem la masa constituției ungurești, bucatele ei sunt otrăvite pentru noi...”

Ce a urmat, se știe. Toată deziluziunea voburei de la cele dintâi focuri pe creștele munților Abrudului, până la fluierul de pibeag nebun al mortului de la Tebea. Ziua de 3/15 Mai însă e cea dintâi pagină în cartea facerii... Aici a fost prologul în marea dramă, care peste șaptezeci de ani s-a închis în râuri de sânge pe câmpiile Moldovei. Oamenii aceștia, cu rosturile lor sărace de modești provinciali, dospeau în sufletul lor toată cotropirea ce trebuia să vie. Judecați de perspectiva istoriei, ei răsar ca figuri luminoase încununat de o strălucită aureolă. Ei au avut tot ce trebuie conducătorilor unui popor la zile de răspântie. Au avut până la frenezia porunca implacabilă a sângelui, au avut îndrăzneală în cuget și hotărâre în acțiune, au avut deopotrivă și simțământul unității de rasă, susținut de-o cultură superioară și orientarea fericită în frământările continentului. Firesc era, ca și cea dintâi tresărire vulcanică a unei conștiințe colective, pe care ei au creat-o, să ceară cuvânt aici în Blaj, unde de zeci de ani, asemenea primilor creștini din catacombe, proorocii învățau religia românismului.

Astăzi visul lor s-a împlinit, idealul care animă teoriile constituționale ale lui Bănuțiu, viziunile fugare din nebunia lăncului, apoteoza latinătății din care se împliea filologia lui Cipariu, toate s-au încadrat în realitate. Cine ar putea să cuprindă azi în zăgazul cuvântului acest drum al biruinței? Într-o astfel de clipă rezumativă, când din țărână și din firele de iarbă se desprinde povăța morților, când iar aerul fâlfăie peste capetele noastre destinului istoriei, noi nu putem decât să primim într-o pioasă smerenie defilarea umbrelor din trecut și coborându-ne în propria noastră conștiință, simțind deplina răspundere a unei continuități organice, să ne înălțăm sufețele până la pragul gloriei de demult.

Cât mai des să ne pătrundem de învățămintele acestei luminoase retrospectivă. Ardealul încheag azi pe veci în patrimoniul unirii, trebuie crescut încă în preceptele dragostei de neam care a zbuciumat adunarea de la 1848. Trecutul purifică, trecutul lărgiște orizontul: trecutul scoate la iveală linia mare deasupra mărunțelor patimi vremelnice. Să dezmoimântăm cât mai des, frați ardeleni, imaginile strălucite ale acestui trecut și să proiectăm lumina lor orbitoare peste fumicarul prezentului. Înviați cuvântul lui Bănuțiu, ca să aveți un catechism al ideii naționale integrale! Reaprindeți candela de veghe din biblioteca lui Cipariu, ca să înțelegeți avântul nobil al unei cerebralități creatoare! Înșușiți-vă din îndrăzneala lui Iancu îndemnul viguros al energiei active. Din această marea pleiadă a începutului să construim zestrea noastră morală, armura noastră de fier pentru lupta de toate zilele.

De aceea, Câmpia Libertății care ne va chema totdeauna, are o specială semnificație astăzi, când țara noastră își croiește toate temelile. Să vie deci la această piatră, călătorind din toate unghiurile, conștiința luptătoare a unui popor tânăr în așezările lui. Să fie mai ales generația de mâine, urmașii studenților teologi care s-au bătut la Fântânele. Sub soarele de primăvară primind botezul în cultul trecutului, acești copii ai furtunii de ieri să-și oțelească simțirea și ziua de 3/15 Mai să fie pentru toți sărbătoarea izbăvirii viitoare, sărbătoarea gândului dezrobitor din cătușele ruginite, sărbătoarea înnoirilor fecunde, sărbătoarea tinereții...  
*Discurs rostit de Octavian Goga pe Câmpia Libertății de la Blaj, ca ministru de interne, la 3/15 mai 1927*



## Avram Iancu - Craiul Munților

Avram Iancu s-a născut în anul 1824, la Vidra de Sus, din părinții Alexandru Iancu și Maria, născută Gligor, gospodari cu rosturi bine întemeiate, respectați pentru înțelepciunea lor, nu numai de sătenii din Vidra, dar și pe întreg domeniul Zlatnei.

Întrând în casa-muzeu vedem leagănul în care a dormit somn liniștit în primele luni de viață. Întălmim patul în care părinții se odihneau după zilele de trudă. În acest pat, acoperit cu cerga moșească, împodobit cu lepedee peme, a dormit Avram până când a învățat scrisul și cititul la dascălul Mihai Gomboșiu din Vidra. A fost dus, apoi, la școala din Câmpeni, unde a învățat tot ce-i preda învățătorul său, Moise Ionette și chiar mai mult. În felul acesta, a putut continua studiile la gimnaziul din Zlatna, între anii 1837 - 1841, unde copilul de 13-17 ani s-a distins printre colegii săi, obținând în toți cei patru ani de învățare, numai calificativul de „prima” și în majoritate „eminens”.

Alături, în muzeu, atârnă mantaua pe care a purtat-o Avram Iancu ca student la facultatea filozofică și juridică din Cluj, unde a studiat cu râvnă legile pentru a fi de folos poporului, deoarece, așa cum spunea tatăl său într-una din vacanțele copilului: „Rânduilele de atunci nu erau bune, unii să moară de foame, iar alții să crape de sătu: trebuiau schimbate...”

Pentru schimbarea acestor rânduieli nedrepte s-a născut, a trăit și a luptat Iancu de pe băncile școlii. Dar mândrul flăcău nu și-a dat seama că în Transilvania de atunci „... nu tot omul este om”, Iancu nu știa să se încovoieze, nici să se lingusească.

La 21 de ani a părăsit Clujul pentru a se înscrie practicant de avocat la tabla regească din Târgul Mureș. Mai falcică apare figura lui la 24 de ani, când, cu privirea întunecată urmând într-o seară din luna martie 1848, în Târgu Mureș, discuția tineretului maghiar în problema eliberării țărănilor din iobăgie, și-a exteriorizat gândurile în cuvintele: „...Eliberare veșnică fără despăgubiri sau moarte...”

Un astfel de bărbat, când flăcăile revoluției au început să încălzească și Transilvania, n-a stat pe gânduri un moment să schimbe argumentele filozofice și codurile de legi cu lanca lui Horea, pășind fără șovăire în fruntea poporului, la luptă pentru dreptate socială și națională. În curând devine „Marele prefect generos al trupelor române”, câștigându-și încrederea și iubirea nemărginită a poporului, care vedea în el pe „mântuitorul” său.

Cu tot eroismul lor, în anii 1848 - 1849, românii au rămas în continuare supuși și au trăit în mizerie și întuneric.

Răspata lui Iancu a fost arestarea la 15 decembrie 1849 în târgul de la Hălmaș, dar scăpat repede prin intervențiile hotărâte a moșilor. Vin apoi fagăduiele goale ale împăratului de la Viena, unde a mers pentru a cere dreptate pentru neamul său. Acestea îl determină pe Iancu să refuze decorația pe care i-o atribuie împăratul.

Toate acestea sunt suficiente motive și explicabile pricini pentru care o fire dărză, dar foarte sensibilă la durerile poporului, cum era Avram, să primească lovituri care i-au zdruncinat sănătatea. Pe an ce trecerea, din „mândrul crai al munților” n-a mai rămas decât o umbră, cum se caracteriza singur. Pribegind prin munți, fără să-și poată găsi undeva alinarea durerilor sale adânci, doinea din fluierul său, ce devenise parte integrantă a ființei sale.

În această situație l-a ajuns cea de a doua moarte - întâi la ucis minciuna împărătească - la 11 septembrie 1872, în Baia de Criș, iubit de un neam întreg pentru slobozenia căruia și-a jertfit viața. A fost înmormântat la 13 septembrie, în imediata apropiere a Băii Crișului, la Tebea, sub falnicul gorun al lui Horea. Condus la mormânt de o mare mulțime întristată, plâns de un popor întreg. Când veți trece prin apropiere, aduceți-i un prinos de recunoștință celui ce a fost... „Avram Iancu, avocat, prefectul legiunii <<Gemina>>, în anii 1848 - 49...”, cum scrie pe inscripția de la crucea mormântului.

Prof. Teodor ȘANDOR

Președinte al subfilialei Gilău a Societății „Avram Iancu”

## Carăle lăncului urcă spre o stea

În foarte frageda mea tinerețe, ca student, am scris un scenariu de film despre Avram Iancu. Pe atunci Crașorul Munților era interzis, considerat reacționar și naționalist șovin. Mă obseda figura legendară a lui Avram Iancu. Tot în acea perioadă am scris alt scenariu despre Pinteza Viteaz, alt erou legendar și intrat și el în mitologia românească. Nu discut calitatea și valoarea lor, importantă este preocuparea mea de tânăr student pentru acești eroi și luptători împotriva asupririi străine.

Ideea scenariului și „epica” lui era foarte simplă. Și anume: aici, în Ardeal, în Munții Apuseni, un tânăr jurist începuse să trezească sentimentul de demnitate și mândrie a românilor, mergând până la răvrărire, dezgropând lanca lui Horea strălucitoare și cu tăis ascuțit, de neînvinș. Împăratul - tânăr și el ca și Iancu - vrea să-l cunoască, să stea de vorbă, să audă personal și direct ce dorea acel tânăr jurist valah.

Își anunță vizita și dorința de a-l întâlni pe Iancu. Notabilitățile își fac pregătirile în vederea primirii imperiale și îl roagă pe Iancu ca el, chiar el, să organizeze primirea care trebuie să fie un triumf.

Sosește în ziua numită Împăratul cu strălucitoare lui suită, la Porțile Clujului, unde Iancu îi pregătise un mare Arc de Triumf din crengi de brad.

La coborârea din aurita-i caleașcă, îl întâmpină notabilitățile. Împăratul după ceremonia primirii întreabă:

- Dar unde este Avram Iancu? Oficialii, nedumeriți, îi răspund că trebuie să sosească. Înalta față a tânărului Împărat spune că îl așteaptă și nu va intra în Cetatea Clujului până nu vine Avram

Iancu.

Trece noaptea și nici în zori Iancu nu apare. Puterea locală spune că Iancu e la Turda și îl așteaptă.

Convoiu imperial traversează marele oraș, urcă îngândurat Dealul Feleacului și ajunge la Turda. Aici același mare Arc de Triumf din crengi de brad. Iancu însă lipsea și aici:

- Unde-i Avram Iancu?!

- La Tebea. Vă așteaptă!

Ajuns la Tebea îl aștepta același Arc de Triumf! Iancu însă lipsea.

Aceasta era povestea adevărată, care ne vorbește despre demnitate, bună cuviință, dar și zeiască sfidare!

Ca aceste rânduri să nu fie lungi, voi spune că este povestea a doi tineri, un împărat și un Crașor al Munților.

Împăratul a îmbătrânit urât și rușinos. Crașorul Munților a rămas în legendă tânăr și viteaz.

Veau să spun apăsător un adevăr: în toată istoria omenirii nu a existat nici un personaj care să fi înnebunit din dorul de libertate!

Singurul, unicul este: Avram Iancu!

De aceea el este atât de cântat, va fi mereu cântat. Va fi o legendă vie. „Boii au coame de spume/Dar ca Iancu nu-i în lume!

Înimile noastre aud în zilele și nopțile vieților noastre carele lăncului urcând mereu și mereu un Deal care urcă spre steaua nestinsă și necăzătoare a poporului român.

Vasile REBREANU

## Reuniunea Națională Extraordinară a Societății „Avram Iancu”

La Cluj-Napoca s-au desfășurat în zilele de 3 și 4 aprilie 1998, lucrările Reuniunii Naționale Extraordinare a Societății Avram Iancu din România, convocată în urma dispariției fulgerătoare din viață a președintelui societății, prof. dr. Ioan Teodor Stan și a accidentării grave a secretarului general, col. (r.) Vasile Cristea.

Au participat reprezentanți ai celor 36 filiale și 26 subfiliale ale societății.

În cadrul lucrărilor reuniunii a fost evocată personalitatea președintelui dispărut fulgerător din fruntea societății. A fost apoi prezentat un raport privind activitatea desfășurată de societate în perioada 1997 - 1998 și s-au operat unele modificări la statut, fiind aprobată înființarea funcțiilor de prim-vicepreședinte și de secretar general adjunct.

Reuniunea a ales noul președinte al societății - ing. Constantin Sicoe, prim-

vicepreședinte, prof. Victor Bercea și secretarul general adjunct, prof. Otilia Croitoru.

În problematica largă, aflată pe ordinea de zi a reuniunii s-a aflat și programul de activități ale societății pe anul 1998, insistându-se pe participarea la manifestările de la Blaj din 15 - 17 mai 1998, care vor marca împlinirea a 150 de ani de la Revoluția Română din Transilvania.

E.L. AVRAM

## Primim la redacție:

Stimați membri ai Societății „Avram Iancu”

Situația în care m-am aflat în ultimele luni, ca urmare a gravului accident de circulație, mi-a prilejuit o cunoaștere mai profundă a unor membri ai Societății „Avram Iancu” din România.

Am fost adânc mișcat de frumoasele sentimente pe care le-ați manifestat față de mine și familie, primind mângâieri creștine, încurajări, fiind alături de suferința mea.

Tuturor vă transmit gândurile mele frumoase de mai bine, sănătate și în toate speranțelor în învolburata tranziție și existență de zi cu zi. Când sunt refăcut, va asigur că voi servi și onora în continuare interesele societății care manifestă deplin respect față de tot ce e scump neamului.

Vă urez forță, încredere, curaj și succese!

Col. (r.) Vasile CRISTEA, Secretar General

## IANCULE MARE

Publicație editată de Societatea „Avram Iancu” din România, Cluj-Napoca, Calea Dorobanților, 70  
Președinte fondator: **Ioan Teodor STAN**

## Colegiul de redacție

Redactor șef: **Emil LUCA**

Redactori: **Petre BUCȘA, Ioan Al. CRIȘAN, Vasile CRISTEA, Alexandru DĂRĂBAN, Ioan HERINEANU, Vasile LECHINȚAN, Pamfil MATEI, Ioan POGAN, Alexandru RUS, Vasile TUTULA, Teodor ȘANDOR, Nicolae ȘTEIU**

Grafică: **Lazăr MORCAN**Tehnoredactare: **Vasile-Gabriel MAJA**

TIPARUL EXECUTAT LA  
3400 Cluj-Napoca  
Str. Fabricii, Nr. 93-105,  
Tel.: 154264, Tel./Fax: 414054

**Garamond**  
- Tipografie s.r.l. -